

Seksityön representaatiot Essi Henrikssonin romaanissa *Ilmestys* ja Elina
Loisan romaanissa *Julkeat*

Rosa Ovaska

Pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Kirjallisuus
Joulukuu 2020

Sisälllys

1 Johdanto	3
2 Teoreettiset ja aineistolliset lähtökohdat.....	6
2.1 Aineiston ja lähtökohtien rajauksista	6
2.2 Seksityötutkimuksen taustaa	7
2.3 Keskeisen lähdekirjallisuuden suhtautuminen seksityöhön	11
2.4 Huorastigma.....	13
2.5 Queer-tutkimus.....	16
3 <i>Ilmestys</i>	19
3.1 Sanjan seksityö.....	19
3.2 Seksuaalisuus <i>Ilmestyksessä</i>	23
3.3 Sanjan marginalisoitumisen kokemukset ja huorastigma	26
3.4 <i>Ilmestyksen</i> henkilöhahmojen subjektiudet.....	30
3.5 Yhteenveto: seksityöhön päättymisen syitä <i>Ilmestyksessä</i>	36
4 <i>Julkeat</i>	38
4.1 Minäkertojan elämänfilosofia	38
4.2 Seksityön piirteet minäkertojan toiminnassa	40
4.3 Seksityöstä poikkeavat piirteet minäkertojan ”työssä”	46
4.4 Yhteenveto: työn ja ”työn” tuolla puolen.....	48
5 Teosten keskinäistä vertailua	53
5.1 Seksityön tavat <i>Ilmestyksessä</i> ja <i>Julkeissa</i>	53
5.2 Seksityöhön päättymisen syitä	56
5.3 Samansukupuolinen seksuaalisuus ja seksityö	58
6 Päättäntö.....	62
Lähteet.....	65

1 Johdanto

Kysymys seksityön kriminalisoinnista ja dekriminalisoinnista on jatkuva ja toistuva keskustelu. Suomessa aihe nousi pinnalle taas syksyllä 2019, kun Naisjärjestöjen Keskusliitto ja Monika-Naiset liitto julkaisivat kannanoton, jossa he vaativat Suomen hallitusta kriminalisoimaan seksin ostamisen. Tämä olisi osa toimia, joilla pyritäisiin vähentämään ihmiskauppaa sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, joksi liitot laskevat myös seksityön. ("Naisjärjestöt vaativat tehokkaita toimia ihmiskaupan ja prostituution kitkemiseksi", 27.11.2019.)

Keskustelu jatkuu vuonna 2020. Naisjärjestöjen Keskusliiton puheenjohtaja Eva Biaudet (2020) puolustelee seksin ostamisen kriminalisointia helmikuisessa mielipidekirjoituksessaan *Kauppalehdessä*. Mielipidekirjoitus kirvoitti kannanoton, jossa muistutetaan väkivallan ja ihmiskaupan olevan eri asioita kuin seksityö, seksuaalisen hyvinvoinnin asiantuntijoiden Sexpo-säätiöltä ja FTS Finlandilta¹, joka on seksityöntekijöiden suomalainen aktivistiverkosto. Kannanotossa huomautetaan ihmiskauppaa tapahtuvan muillakin aloilla kuin seksipalvelussa ja monien ihmisoikeusjärjestöjen puolustavan seksityöntekijöiden oikeuksia. (Forsström, Paalanen & FTS Finland 2020.) *Helsingin Sanomissa* käsiteltiin aihetta loppukesästä 2020 laajassa artikkelissa, jota varten oli haastateltu helsinkiläisiä seksityöntekijöitä, poliisin edustajaa sekä Pro-tukipisteen toiminnanjohtajaa. Artikkelissa erotetaan toisistaan seksityö ja ihmiskauppa sekä tämän lisäksi luonnehditaan seksityön sisältävän kolme eri puolta: itsenäisesti seksityötä tekevät henkilöt, seksityötä rahallisen tarpeen vuoksi tekevät henkilöt sekä ihmiskaupan tai parituksen uhrit. (Parikka 2020.)

Suomessa seksityö, lain kielessä prostituutio, ei tällä hetkellä ole itsessään rangaistava teko. Sen sijaan paritus ja ihmiskauppa ovat lain tunnistamia rikoksia (Rikoslaki 39/1889 § 9, 9 a, 3 ja 3 a). Seksuaalipalveluiden ostaminen ei ole sallittua alle 18-vuotiaalta, eikä parituksen tai ihmiskaupan uhrilta (Rikoslaki 39/1889 § 8 ja 8 a). Seksipalveluiden myyminen voi olla

---

¹ FTS Finland (<https://fts.fi/>, <https://www.facebook.com/ftsfinland/>) kuuluu myös The Global Network of Sex Work Projects:iin, <https://www.nswp.org/members/fts-finland>.

peruste ulkomaalaisen käännättämiselle Suomesta (Ulkomaalaislaki 301/2004 § 148; Protukipiste 2018).

Kirjallisuuden puolella seksityöntekijöiden näkökulmaa ja myöskin keskustelun ajankohtaisuutta ilmentää Tiia Forsströmin toukokuussa 2019 julkaistu teos *Ammattirakastaja*, jossa hän kirjoittaa omastaan ja kollegoidensa kokemuksista täysikäisinä, vapaaehtoisina seksityöntekijöinä.

Tarkoitukseni on lähteä pro gradu -tutkielmassani tarkastelemaan seksityön representaatioita suomalaisessa 2000-luvun kirjallisuudessa. Keskeisin kysymykseni on, kuinka seksityötä on tämän rajauksen puitteissa kuvattu. Lisäksi kysyn, miten kuvaukset suhteutuvat tutkimuksiin tosielämän seksityöstä, ja vertailen teoksia myös keskenään representaatioiden kannalta. Yksi tarkempi kiinnostuksenkohteeni on lisäksi seksityön ja samansukupuolisen seksuaalisuuden esiintyminen yhdessä.

Keskeisimmin käsittelen Essi Henrikssonin (nyk. Tammimaa) teosta *Ilmestys* (2007) sekä Elina Loisan teosta *Julkeat* (2010). Molemmissa teoksissa seksiä myy itsenäisesti suomalainen yli 18-vuotias nainen, jolla on seksuaalisia tai romanttisia suhteita myös muihin naisiin. *Julkeita* ei ole käsitelty aikaisemmin kirjallisuudentutkimuksessa. Sen sijaan *Ilmestystä* ovat käsitelleet Sanna Karkulehto teoksessaan *Seksin mediamarkkinat* (2011) sekä Karkulehto yhdessä Ilmari Leppihalmeen kanssa artikkelissa ”Työtä töiden joukossa? Seksuaalisuus, kaupallisuus ja toimeentulon pakko kotimaisessa nykykirjallisuudessa” (2018). Nämä tutkimukset toimivat keskeisinä keskustelukumppaneinani teoksen analyysissä. Seksityön representaatioiden tutkimus fiktiossa on ollut Suomessa harvanlaista, mutta historiallisempaa näkökulmaa aiheeseen tarjoaa Elsa Hyttisen ja Kukku Melkkaan artikkeli (2009).

Julkeiden ja *Ilmestyksen* ohella käsittelen lyhyesti myös Elina Tiilikan *Punaista mekkoa* (2010), Laura Gustafssonin *Huorasatua* (2011) sekä Heli Slungan ja Jaana Seppäsen *Lapin Lolitaa* (2016). Jätän aineistostani pois Jari Tervon *Laylan* (2011), sillä se käsittelee ihmiskauppaa, ja Asko Sahlbergin romaanin *Haudallasi, Adriana* (2019), sillä siinä seksiä myy romanialainen nainen ja teos sijoittuu Ruotsiin. Tarkoitukseni ei ole esittää kaikenkattavaa käsittelyä seksityöntekijän hahmosta tai yleisesti seksityön käsittelemisestä suomalaisessa

kirjallisuudessa, vaan keskityn vahvasti *Ilmestykseen* ja *Julkeisiin* sekä yhteneväisyyksiin, joita esiintyy näissä ja muissa rajaukseeni sopivissa teoksissa.

Pyrin vertailemaan teoksia myös tutkimuksiin tosielämän seksityöstä. Näistä nojaan eniten Anna Kontulan väitöskirjaan *Punainen exodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa* (2008), joka on edelleen kattavin tutkimus suomalaisista seksityöntekijöistä. Lisäksi käytän tukena Sophie Dayn teosta *On the Game* (2007), jossa on tutkittu ja seurattu brittiläistä seksityön kenttää vuosikymmenten ajan.

Poiketen Karkulehdon (2011, 13–14) näkökulmasta ja Kontulaa mukaillen lähdän liikkeelle olettamuksesta, että seksityö on työtä, jonka henkilö voi suhteellisen vapaaehtoisesti valita. Tällöin ihmiskauppa on asia erikseen, joskaan kysymys seksityön vapaaehtoisuudesta tai pakosta yksilötasolla ei ole yksinkertainen (Kontula 2008, 184–185). Tämän vuoksi pyrin pohtimaan myös seksityöhön teoksissa johtavia syitä. Yhteiskunnallisella tasolla Suomessa laillisen seksityön ja laittoman ihmiskaupan erottamista toisistaan vaikeuttaa entisestään erityisesti YK:n monimutkainen käsitys ihmiskaupan ja seksityön suhteesta, mihin on vaikuttanut vahva kahtiajakautuneisuus seksityön tutkimuksessa ja sitä koskevissa mielipiteissä (Roth 2011, 979–980).

Esittelen aluksi tutkielmani aineistollisia lähtökohtia, seksityötutkimuksen kontekstia ja queer-teoriaa, jota käytän analyysini apuvälineenä. Otan yhtenä tarkempana seksityöhön liittyvänä käsitteenä esille huorastigman. Varsinaisissa analyysiosioissa keskityn aluksi *Ilmestykseen*, sitten *Julkeisiin* ja käsittelen teoksia yhdessä vertaillen niiden tarjoamia kuvauksia toisiinsa. Lopuksi tarkastelen kaikkia rajaukseeni sopivia teoksia samansukupuolisen seksuaalisuuden ja seksityön yhteenliittymisen kannalta. Analyysin joukossa esittelen subjektin käsitteen, jota käytän apuna erityisesti pohtiessani seksityön vapaaehtoisuutta tai pakkoa *Ilmestyksessä*.

2 Teoreettiset ja aineistolliset lähtökohdat

Lähestyn seksityön representaatioiden tutkimista kontekstualisoivalla otteella. Seksityö tuntuu säilyvän ahkeran keskustelun kohteena sekä tutkimuksessa että mediassa. Apunani käytän queer-teorioita, koska kiinnitän huomioni myös teoksissa ilmeneviin heteronormatiivisuudesta poikkeaviin seksuaalisuuksiin. Seksityössäkin on kysymys yhteiskunnan heteronormista poikkeavasta seksuaalisuudesta, sillä vaikka kyse on ”maailman vanhimmasta ammatista”, rahan vaihtaminen seksuaalisiin palveluihin on edelleen jossain määrin tabu. Lisäksi ei-heteroilla seksuaalisuuksilla on yhteyksiä seksityöhön myös käyttämässäni tutkimuskirjallisuudessa.

2.1 Aineiston ja lähtökohtien rajauksista

Valitsemissani teoksissa, Essi Henrikssonin *Ilmestyksessä* ja Elina Loisan *Julkeissa*, ei ole kysymys ihmiskaupasta. Yksinkertaisestikin määriteltynä ihmiskauppa tarkoittaa toisen ihmisen hyväksikäyttämistä törkeällä tavalla, usein päämääränä rahallinen hyöty. Lisäksi ihmiskaupassa ”tekijä pyrkii ottamaan uhrin valtaansa kontrolloimalla, manipuloimalla ja uhkailemalla tätä niin, ettei uhri enää kykene suojaamaan itseään hyväksikäytöltä tai irtautumaan itselleen vahingollisesta tilanteesta” (Roth 2011, 975). Ihmiskaupan kuvauksen mahdollisuus voidaan siis oitis sulkea pois teosten analyysistä. Molempien teosten seksiä myyvät päähenkilöt tekevät sitä omatoimisesti ja käyttävät siitä saadut rahat ja hyödykkeet itsenäisesti. Sen sijaan henkilöhahmojen suhde seksityön valintaan vapaaehtoisesti laajemmasta kuin pelkästään lain näkökulmasta on monimutkaisempi asia, ja tulen pohtimaan sitä analyysiluvuissani.

Aineistostani rajautuu ihmiskaupan ulosrajaamisen myötä pois esimerkiksi Jari Tervon *Layla* (2011). Jätän pois myös Sofi Oksasen teoksen *Baby Jane* (2005), jota Sanna Karkulehto (2011) on tutkinut jo *Ilmestykseen* vertaillen. Sekä *Ilmestyksessä* että *Julkeissa* päähenkilöillä on suhteita samansukupuolisiin henkilöhahmoihin. Seksityötä ja heteronormista poikkeavaa

seksuaalisuutta on esillä myös Elina Tiilikan teoksessa *Punainen mekko* (2010) ja Laura Gustafssonin *Huorasadussa* (2011), joita molempia Karkulehto ja Leppihalme (2018) ovat käsitelleet työn prekarisaatiota käsittelevässä artikkelissaan. Samaa kuviota on mukana Heli Slungan ja Jaana Seppäsen romaanissa *Lapin Lolita* (2016), jota ei ole juurikaan tutkittu kirjallisuudentutkimuksen kentällä. Sitä on tarkasteltu lehtikritiikkejä lukuun ottamatta vain Juha Väisäsen (2020) raha- ja talouspuhetta valituissa teoksissa käsittelevässä kotimaisen kirjallisuuden pro gradu -työssä.

Samansukupuolisen seksuaalisuuden kuvausta on siis seksityön yhteydessä useammassa teoksessa mutta keskityn analyysissäni tarkimmin *Julkeisiin* ja *Ilmestykseen*, sillä niissä yhteys tulee esille kaikista kattavimmin. Ei-heterouden kuvaus on *Punaisessa mekossa* yleisesti ja *Huorasadussa* seksityöntekijöiden osalta esillä vain pienissä viittauksissa, ja *Lapin Lolitassakin* kuvaus jää seksiä myyvän Irenen ihastumiseen Nadjaan. Lisäksi teoksessa jää auki, miten Irenen ja seksiä häneltä ostavan Johtajan ilta hotellihuoneessa lopulta päättyy. Käsittelen näitä teoksia lyhyesti eritellessäni samansukupuolisen seksuaalisuuden ja seksityön välistä yhteyttä.

2.2 Seksityötutkimuksen taustaa

Tärkein teoreettinen lähtökohtani on näkemys seksityöstä työnä itsessään. Tämän vuoksi käytän termejä seksityö² ja seksityöntekijä esimerkiksi prostituution ja prostituoidun sijaan. Valitsemani termit ovat nykyisin yleisemmässä käytössä akateemisessa keskustelussa ja ne ovat myös useiden seksityöntekijöiden itsensä käyttämiä termejä. Seksityö on lisäksi jossain määrin laajempi termi, joka voi sisältää laajemmin erilaisia seksityön tapoja, kuten dominointia, puhelinseksiä tai pornon tekemistä. Sen sijaan prostituution voi ajatella viittaavan yleensä asiakkaiden vastaanottamiseen kasvokkain ja fyysisten seksuaalisten palveluiden tarjoamiseen heille. (Koken 2010, 31.) Termi *full service sex work (FSSW)* viittaa

---

² Lisää aktivisti Carol Leigh'n luomasta seksityön käsitteestä ks. Koken 2010, 31–32.

nimenomaan tällaiseen palveluun käyttämättä termiä prostituutio. Viitatessani muiden tutkimuksiin ja artikkeleihin, käytän heidän käyttämäänsä termiä.

Termien valitseminen osoittaa myös tutkijan kantaa ilmiöön. Seksityötutkimuksessa on haasteena laaja kahtiajako niiden välillä, jotka kannattavat seksityön ottamista osaksi laillisia työmarkkinoita (regulationistit) sekä niiden välillä, jotka näkevät seksityön aina väkivaltana ja kannattavat koko seksialan kriminalisointia (abolitionistit) (ks. Kontula 2008, 183–184, Koken 2010, Weitzer 2010). Kahtiajako liittyy erityisesti yhdysvaltalaisen feministisen tutkimuksen ”seksisotiin” sekä antiporno- ja antiantiporno-liikkeisiin (kuten toteavat myös muun muassa Day 2007, 9, 102, ja Karkulehto 2011, 15). Suomessa ei ole ollut samanlaista ”seksisotien” kahtiajakoa feministisen tutkimuksen piirissä (Paasonen 2009).

Lain näkökulmasta seksityöhön suhtaudutaan kolmella tavalla: se voi olla laitonta, laillista tai dekriminalisoitua. Kriminalisoidussa järjestelmässä seksin myyminen itsessään tai jotkin siihen liittyvät toiminnot ovat laittomia. Laillistetussa järjestelmässä valtio tai esimerkiksi osavaltio valvoo ja hallitsee seksin myymistä jollain tavalla, kun taas dekriminalisointi tarkoittaa aikuisten³ välisen vapaaehtoisen seksin myymisen ja sen oheistoimintojen poistamista lainsäädännöstä, jolloin siitä tulee vapaata ja laillista työtä eikä valtion säätelemää toimintaa. (Lutnick & Cohan 2009, 38–39.) Lainsäädäntömallit voidaan jakaa myös tarkemmin viiteen erilaiseen malliin (Platt et al. 2018, 4):

1. seksityön täydelliseen kriminalisointiin
2. osittaiseen kriminalisointiin, jolloin seksityön järjestäytyminen (esimerkiksi bordellit) on kriminalisoitu
3. seksin oston kriminalisointiin (kieltää myös seksityöntekijöiden työskentelemisen yhdessä)
4. seksityötä säätelevään malliin (esimerkiksi työskentely luvanvaraisesti tai rajatuilla alueilla) ja
5. täydelliseen aikuisten välisen vapaaehtoisen seksityön dekriminalisointiin.

---

³ Joissain säädelyissä tai täyden dekriminalisoinnin malleissa on asetettu rajoituksia ulkomaalaisten tekemään seksityöhön. Esimerkiksi Uudessa-Seelannissa, missä seksityö on dekriminalisoitua, maahanmuuttajat eivät kuitenkaan saa työskennellä seksialalla laillisesti ilman pysyvää asumislupaa (Platt et al. 2018, 5).

Nykyinen lainsäädäntö useassa länsimaassa, esimerkiksi Ruotsissa, Ranskassa ja lähes kaikissa Yhdysvaltojen osavaltioissa, kriminalisoi seksityön tai jotain sen ympäriltä ja mukailee näin abolitionistista näkemystä seksityöstä. Tähän ovat johtaneet muun muassa abolitionistien vahva ja onnistunut lobbaus (Weitzer 2010, 25–26) ja YK:n ihmiskauppaa käsittelevien lakien ja ohjeistusten epäselvyys seksityön ja ihmiskaupan eron suhteen, mihin abolitionistit ovat myöskin vaikuttaneet (Roth 2011, 979, 981).

Ongelmana ovat olleet myös muut kahtiajaot, kuten kuilu seksityöntekijöiden ja tutkijoiden välillä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhdessä Pro-tukipisteen kanssa tekemässä tutkimuksessa *Terveyttä seksi- ja erotiikka-alalla: Erotiikka-, escort-, ja seksityötä tekevien terveys ja hyvinvointi Suomessa* (2013) kuilua pyrittiin kaventamaan käyttämällä seksityötä tekeviä vertaisia vapaaehtoisina tutkimusavustajina. Lisäksi vielä yhtenä kahtiajakona Antonia Levy ja Alys Willman (2010, 2) ottavat esille seksityöntekijöitä käsittelevän tutkimuksen näkökulmien kapeuden.

Suomessa seksityötä on tutkittu 1900-luvun puolivälistä lähtien. Empiirinen tutkimus on keskittynyt etenkin ennen vuosituhannen vaihdetta Helsinkiin, kuten Antti Häkkisen (1995) ja Margaretha Järvisen (1990) väitöskirjoissa. Järvinen on myös jatkanut seksityötutkimusta urallaan. Prostituutiota Tampereella käsittelee Mirja Tolkin (1969) pro gradu -työ. Yhteiskunnalliset muutokset lisäsivät kiinnostusta myös seksityön tutkimiseen 1990-luvulta alkaen (Turunen 1996, 41). Historiallisesta näkökulmasta tamperelaisia prostituoituja vuosina 1890–1905 ovat tutkineet pro gradu -töissään Juha Lehtinen (2012) ja Tiia Hakanen (2015). Suomessa lyhyesti toimineen Seksialan liitto Sallin vaiheita ja suhdetta keskusteluun seksin oston kriminalisoinnista vuosina 2002–2006 on tutkinut pro gradu -työssään Venla Toivonen (2018). Tuoreemmin opiskelijoiden tekemää seksityötä on tutkinut Jaana Ahtiainen (2020) haastattelu- ja blogiaineiston avulla folkloristiikan alan pro gradu -työssään.

Opinnäytteiden lisäksi seksityöstä on tehty erilaisia asiantuntijatyöryhmien raportteja, kuten Merja-Maaria Turusen toimittama prostituution asiantuntijatyöryhmän raportti *Kun kaikki on kaupan...* (1996), jossa esitetään myös suosituksia ”[p]rostituutioon liittyvien haittavaikutusten minimoimiseksi”, sillä se ja kaupallinen seksi ”muodostavat merkittävän uhkan ihmisoikeus- ja tasa-arvokehitykselle” (Turunen 1996, 81). Seksityön tutkimus on keskittynyt merkittävästi naisten seksin myymiseen sekä maailmalla että Suomessa, vaikka

miestenkin työskentely alalla tunnistetaan (Tiessalo 2018). Miesasiakkaita on sen sijaan tutkinut Hannele Varsa (1986).

Ylirajaista prostituutiota on käsitellyt esimerkiksi Piia Skaffari (2010), joka tutkii naisten kokemuksia Venäjän Murmanskista Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosiin liikkuvassa prostituutiossa sekä Murmanskin paikallisessa prostituutiossa. Skaffari tarkastelee naisten kokemusten lisäksi heidän toimijuuttaan, moraalikäsitteisiään, kohtaamaansa väkivaltaa ja prostituutioon johtavia yhteiskunnallisia tekijöitä Venäjällä, sekä prostituutiosta irrottautumisen mahdollisuuksia. Hänen mukaansa Neuvostoliiton hajoamisesta saakka kumpuavat yhteiskunnalliset ongelmat vaikeuttavat naisten elämää ja toimeentuloa edelleen, mikä yhdessä yksilötason vaikeuksien kanssa voi lopulta johtaa naisten ”moraalivallin” murenemiseen, jolloin prostituutioon ryhtyminen mahdollistuu (Skaffari 2010, 304–307). Skaffarin haastattelemissa naisista kaikki eivät olleet kohdanneet väkivaltaa prostituutiossa. Rakenteiden tuottama väkivalta ja prostituutioon liittyvä leimautuminen sekä häpeä osoittautuvat aineistossa prostituutiota harjoittavien naisten osalta hankalimmaksi väkivallan muodoksi (Skaffari 2010, 311, 313–315).

Popularisoidumpia teoksia suomalaisen seksityön historiasta ovat Katja Tikan, Elina Maaniityn ja Iisa Aaltosen toimittama *Punaisten lyhtyjen Helsinki – Prostituutio pääkaupungin historiassa* (2018) sekä Kirsi Vainio-Korhosen *Musta-Maija ja Kirppu-Kaisa – Seksityöläiset 1800-luvun alun Suomessa* (2018), joka keskittyy turkulaisiin tarkastusnaisiin.

Seksityöntekijän hahmoa 1900-luvun alun suomalaisessa kirjallisuudessa ovat tarkastelleet Elsi Hyttinen ja Kukku Melkas (2009) Hilda Tählin *Leenin* (1907) ja Elvira Willmanin *Kellarikerroksessa*-näytelmän (1907) kautta. He tarkastelevat kirjallisuuden suhdetta ajan yhteiskunnalliseen keskusteluun, sillä teokset ilmestyivät samana vuonna kuin ohjesääntöinen prostituutio lakkautettiin Suomessa. Teosten kirjoittamisen ”on täytynyt alkaa siten jo aiemmin, aikana, jolloin lakimuutokseen johtanut poliittinen keskustelu oli kiivaimmillaan” (Hyttinen & Melkas 2009, 123). Hyttisen ja Melkkaan (2009, 135) mukaan teokset pyrkivät antamaan äänen köyhille naisille ja samalla ne ”kritisoivat paitsi yhteiskuntaa, joka ohjesääntöisen prostituution muodossa osoitti hyväksyvänsä naisten seksuaalisen riiston, myös monia niistä ajan joukkoliikkeistä, jotka prostituutiota vastustivat”.

2.3 Keskeisen lähdekirjallisuuden suhtautuminen seksityöhön

Keskeisimpinä keskustelukumppaneinani kirjallisuudentutkimuksen alalta toimivat siis Sanna Karkulehdon teos *Seksin mediamarkkinat* (2011) sekä hänen ja Ilmari Leppihalmeen artikkeli ”Työtä töiden joukossa? Seksuaalisuus, kaupallisuus ja toimeentulon pakko kotimaisessa nykykirjallisuudessa” (2018), jotka käsittelevät seksityötä suomalaisessa kirjallisuudessa. Molemmissa teksteissä käsitellään *Ilmestystä* muiden teosten joukossa sekä viitataan Anna Kontulan väitöstutkimukseen (2008).

Seksin mediamarkkinoissa Karkulehto käsittelee *Ilmestystä* yhdessä Sofi Oksasen teoksen *Baby Jane* (2005) kanssa. Karkulehdon lähtökohtana on yhteiskunnan heteronormatiivisuus, joka näkyy naisten ja miesten välisten suhteiden epätasa-arvoisena valta-asetelmana, mitä teoksissa ilmentää sekä vertauskuvallisesti että konkreettisesti raha. Siten Karkulehto näkee teoksissa taloudellisen vallan käsittävän myös sukupuolitetun ja heteronormatiivisen vallan, joka yhdistyy myös väkivaltaan ”alastaessaan sekä välineellistäessään naisten ruumiit ja tunteet”. Karkulehto keskittää huomionsa kaupallisen ja välineellistetyn seksin sekä vallan ja väkivallan representaatioihin. Lisäksi hän käsittelee edellä mainittujen representaatioiden suhdetta heteroseksuaalisuuteen, heteroparisuhteeseen ja heteronormatiivisuuteen. (Karkulehto 2011, 203.)

Karkulehto (2011, 214) kuvaa seksityön aloittamista sekä *Baby Janessa* että *Ilmestyksessä* näennäisen helpoksi. Hän suhteuttaa teoksia myös Kontulan (2008) tutkimukseen ja puhuu jopa ”kontulalaisesta seksityön paradoksista”: seksityöhön ryhdytään pakottavan rahantarpeen vuoksi, vaikka valinta on näennäisesti vapaa ja omaehtoinen, jolloin myös henkilöhahmojen oma toimijuus jää taloudellisen pakon alle. Karkulehto (2011, 215–216) kiinnittää huomiota myös *Ilmestyksen* Sanjan muuttumiseen subjektista objektiksi, mihin raha vaikuttaa, sekä hänen tapaansa muuttaa seksiakti halun tai toiminnan sijasta tapahtumaksi, jota hän itse voi tarkastella ulkopuolisena. Väkivallan Karkulehto (2011, 222–223) näkee molemmissa teoksissa lähtevän heteroseksuaalisuudesta, ”tai pikemminkin

heteroseksiiä imitoivasta tai sitä jopa parodioivasta seksistä”. Siinä hän näkee yhtäläisyyksiä radikaalifeminismin näkemyksiin, kun taas toisaalta väkivallan voi katsoa pervouttavan ja siten kyseenalaistavan heteroseksuaalisuutta ja heteronormatiivisuutta.

Karkulehto ja Leppihalme (2018) vertailevat artikkelissaan seksityötä kuvaavia teoksia teoksiin, jotka eivät kerro seksityöstä itsestään vaan yleisemmästä ihmissuhteiden ja oman itsen rahallisin mittarein arvottamisesta ja markkinoimisesta. Kyseiset teokset hyödyntävät seksityötä vertauskuvallisena keinona. Lisäksi he pohtivat seksityötä osana työelämän prekarisaatiota, eli entistä huonompia ja epävarmempia työmarkkinoita. *Ilmestystä* lähestytään samalla tavalla kuin Karkulehdon aiemmassa analyysissä, kuvauksena, jossa seksityön vapaavalintaisuus jää taloudellisen pakon jalkoihin. Karkulehto ja Leppihalme (2018) ovat ottaneet artikkelinsa aineistonrajaukseen mukaan esimerkiksi Laura Gustafssonin *Huorasadun* ja Elina Tiilikan *Punaisen mekon*, joita itsekin sivuan. Näiden joukkoon he ovat sisällyttäneet myös Jari Tervon *Laylan*, mitä pidän hieman erikoisena valintana, sillä kuten he itsekin toteavat, ”*Laylan* nimihenkilö on ihmiskaupan uhri – –” (2018, 265). Ihmiskauppa ja seksityö ovat kaksi eri asiaa.

Suomalaisen seksityön tutkimuksista nojaan eniten Anna Kontulan väitöskirjaan *Punainen exodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa* (2008), sillä se on yhä kattavin Suomessa tehty tutkimus seksialasta. Ajallisesti se sijoittuu myös lähelle *Ilmestystä* ja *Julkeita*, mistä katson olevan etua. Tutkimuksen ja teosten julkaisuaikojen yhteiskunnallinen konteksti on samanlainen, mikä voisi olla toisin, jos valitsemani tutkimus olisi 2010-luvulta, saati sitten toista maantieteellistä aluetta koskeva. Toki hyödynnän silti myös muita, ulkomaisiakin lähteitä saadakseni tutkielmaani syvyyttä ja monipuolisuutta.

Kontula jakaa tutkimuksensa suomalaisen seksityön realiteettien, stigman, työn, seksin ja hallinnan lähestymiskulmiin. Hänen tavoitteenaan on tuoda kuuluviin seksityöntekijöiden itsensä ääntä ja heidän käsitystä toimijuudestaan ja toimintansa syistä sekä tutkia kaupallisen seksin paikkaa seksin ja vallan leikkauspisteessä (Kontula 2008, 15–16). Tutkimus on suomalaiselle seksityökentälle tärkeä, sillä huorastigma pääsee helposti värittämään etenkin median keskustelua, kun seksityöntekijät työskentelevät nimenomaan stigman

vuoksi usein salaa⁴ (Kontula 2008, 58–59). Myös fiktiolla on oma osansa mielikuvien luomisessa, mikä motivoi omaa tutkielmaani.

Kontula korostaa taloudellisen pakon lisäksi seksityön tarjoamaa vapautta ja huomauttaa sen olevan Suomessa vaihtoehto matalapalkka-aloille, siinä missä toisaalla maailmassa vaihtoehtoina voivat olla köyhyys, väkivalta tai kuolema (Kontula 2008, 125, 132). Lisäksi Kontulan haastatteluaineistossa seksityöntekijöiden ”ensimmäiset asiakkaat sijoittuivat sellaiseen elämänvaiheeseen (esim. opiskelu), jolloin kohtuullisten työehtojen ammatit eivät olleet avoinna” (Kontula 2008, 126). Seksityön hyvinä puolina nousee esille esimerkiksi työn itsenäisyys, sekä työaikojen, -paikkojen että työn sisällön suhteen. Toisaalta seksityön aiheuttama stigma on painava vastakohta työn hyville puolille. (Kontula 2008, 136–138.)

2.4 Huorastigma

Stigma on yksilöä tai ryhmää arvottava leima, jonka yhteisö sille antaa. Stigman avulla sekä yhteisö että toisinaan stigmatisoitu itse määrittävät stigmatoidun yhteisön täysivaltaisen jäsenyyden ulkopuolelle. Stigman voi aiheuttaa mikä tahansa normista poikkeava ominaisuus, jolloin stigmatisoitu nähdään sen kautta, sen sijaan että hänet kohdattaisiin kokonaisuutena. (Goffman 1968, 12, 18.) Seksityöntekijöihin kohdistuva huorastigma on heille itselleen työn suurin ongelma (Kontula 2008, 49; Skaffari 2010, 313). Huorastigma voi leimata myös muita kuin seksityöntekijöitä, mitä esimerkiksi Gail Pheterson tarkastelee artikkelissaan ”The Social Consequences of Unchastity” (1998). Hänen mukaansa huorastigman tarkoittama epäsiiveys (*unchastity*) voidaan jakaa ulottuvuuksiin, jotka ”tuovat esille sosiaalisia perusteluita rotuun, etnisyyteen ja luokkaan perustuvalle syrjinnälle – sekä fyysiselle ja seksuaaliselle väkivallalle”⁵ (Pheterson 1998, 231, suom. RO). Phetersonin (1998) tarkastelun mukaan esimerkiksi mustat naiset ovat myyttisesti seksuaalisesti vapaita

---

⁴ 2010-luvulla tosin mediassa on esiintynyt enemmän seksityöntekijöiden julkisia ulostuloja, enemmän tai vähemmän omalla nimellä (esim. Tiia Forsström).

⁵ “[T]hey expose social justifications for racial, ethnic, and class oppression – as well as for physical and sexual violence” (Pheterson 1998, 231).

ja vapautuneita, siinä missä juutalaisnaiset ovat seksuaalisesti uhreja ja siten tahrautuneita naisia.

Huorastigma voidaan jakaa kolmen eri tason alueelta tulevaan leimaamiseen. Makrotasolla leimautumista aiheuttavat käytännöt, linjaukset ja lait sekä media. Keskitasolla leimaa toteuttavat instituutiot toimijoihin, kuten oikeusjärjestelmät ja terveydenhoitojärjestelmät. Mikrotasolla yksityiset henkilöt voivat toteuttaa laajempien tasojen ajamia näkemyksiä omissa yhteisöissään, ja myös seksityöntekijät itse ylläpitävät stigmaa, tietoisesti tai alitajuisesti. (Benoit et al. 2017.) Tällöin stigma voi kohdistua itseen tai muihin seksityöntekijöihin, esimerkiksi ”huorahierarkian” mukaisesti (Knox 2014, Sawicki et al. 2019, 363). Stigma ikään kuin tarttuu myös seksityöntekijöiden läheisiin (Benoit et al. 2017, 2).

Stigma voi tulla näkyväksi siis sekä instituutioiden suunnalta että läheisissä ihmissuhteissa ja seksityön asiakastilanteessa. Seksityöntekijät eivät aina voi luottaa saavansa asianmukaista apua poliisilta (esim. Kontula 2008, 64, 76–77; Day 2007, 81–85) ja seksityöstä kertomista terveydenhuollon henkilökunnalle vältellään tai jännitetään, toisinaan hyvästä syystä (Kontula 2008, 68). ”Huorahierarkia” näkyy myös tässä, esimerkiksi kadulla tai ravintoloissa työskentelevät seksityöntekijät ovat alttiimpia saamaan asiatonta kohtelua myös sivullisilta kuin internetin välityksellä työskentelevät (Kontula 2008, 64). Toisaalta sisätiloissa työskentelevätkin voivat kokea häirintää esimerkiksi naapureilta, jos he ovat saaneet tietää seksityöstä (Kontula 2008, 70). Seksityöstä kertominen läheisille voi olla suuri askel, jota ei yleensä edes oteta ennen kuin seksityötä tehdään suhteellisen vakituisesti ja merkittävässä määrin, ja se voi aiheuttaa ongelmia etenkin seurustelusuhteisiin (Kontula 2008, 71–72).

Yksi keskeinen keino stigman hallintaan onkin seksityön salaaminen elämällä kaksoiselämää, mikä voi tarkoittaa suojelevia toimenpiteitä työnimen ja -puhelinnumeron käyttämisestä aina kokonaan toisessa maassa työskentelemiseen asti (Benoit et al. 2017, 9; Day 2007, 38; Kontula 2008, 74). Toinen keino on kertoa seksityöstä valikoidusti tai jopa pyrkiä pitämään se kokonaan salassa (Benoit et al. 2017, 8). Kolmantena keinona on lähestyä seksityötä uudesta näkökulmasta painottamalla sen normaaliutta, mihin kuuluu esimerkiksi työn ajattelu pelkkänä työnä (Benoit et al. 2017, 9; Day 2007, 35). Huorastigman sisäistäminen voi johtaa esimerkiksi sosiaaliseen eristäytymiseen (Kontula 2008, 75).

Seksityöntekijä voi kantaa huorastigman lisäksi myös jotain muuta stigmaa, esimerkiksi ollessaan ulkomaalainen tai kuuluessaan seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Tällöin esimerkiksi venäläiset naiset voidaan nähdä Suomessa potentiaalisina prostituoituina jo rajavalvonnassa, ja jo pelkkä epäily prostituutiosta on ulkomaalaislain mukaan peruste käännättämiselle (Kontula 2008, 79). Kontulan (2008, 82–83) tutkimuksen mukaan useamman stigman kantaminen on seksityössä jopa tavallista ja kaikki hänen haastattelemansa seksityöntekijät olivat olleet jollain tavalla marginalisoituneessa asemassa jo ennen seksityön aloittamista. Marginalisoituneella asemalla Kontula tarkoittaa jo lapsuudessa koettua tunnetta ulkopuolisuudesta, joka on voinut olla lähtöisin henkilön luonteesta itsestään tai ulossulkevasta kasvuympäristöstä. Köyhyys ja koulukiusaaminen, jotka ovat Kontulan aineistossa myös yleisiä kokemuksia, ovat osaltaan voineet aiheuttaa ulkopuolisuuden tunnetta. Myös niin sanottu ”huoran maine” näyttäytyy yleisenä tekijänä: Kontula tulkitseekin, että yksilön aikaisemmin tekemät normista poikkeavat valinnat mahdollistavat osaltaan myös seksityöhön ryhtymistä. (Kontula 2008, 82–85.)

Ronald Weitzer (2018) on herätellyt akateemista maailmaa keskustelemaan keinoista stigman poistamiseksi. Hän esittää tärkeimmiksi keinoiksi seksialan järjestäytymistä ammatillisesti, seksityöntekijöiden omaa aktivismia ja tasapainon tuomista median tapaan kuvata seksityötä, siinä tällä hetkellä vallitsevan negatiivisten puolten painotuksen sijaan. Lisäksi Weitzer tuo esiin negatiivisen ja halventavan kielenkäytön poistamisen merkityksen, akateemisen maailman mahdollisuudet osoittaa tukea seksityöntekijöille erilaisilla sanallisilla julistuksilla ja tuomalla tutkimustuloksia esille sekä sen, että dekriminalisaatio on tarvittava, muttei yksinään riittävä väline stigman poistamiseksi. (Weitzer 2018.)

Weitzerin näkemyksessä on arvostettu erityisesti hänen suhtautumistaan stigmaan muuttujana pysyvän elementin sijaan, jolloin stigman hajottaminen ylipäätään on mahdollista (Weitzer 2018, 719; Benoit et al. 2017, 7; Sanders, 2018, 736). Teela Sanders (2018, 737, 738) lisää kommentissaan Weitzerin ehdotuksiin päällekkäisten stigmojen huomioonottamisen tärkeyden ja sen, että ammattilaiset seksityöntekijöitä tukevissa toiminnoissa voivat hyvin edistää stigman poistoa jokapäiväisissä kohtaamisissaan, sillä he ovat usein tekemisissä rakenteellisen stigman kanssa. Jo Phoenix (2018, 741) peräänkuuluttaa Weitzeriltä identiteettien tarkastelua myös sukupuolen, rodun ja luokan kehyksissä sekä kapitalismin kritiikkiä, sillä ilman näiden yhdistämistä seksityön

destigmatisointiin ongelmat palaavat, jos seksiala päättyy puhtaasti markkinavoimien hallintaan.

2.5 Queer-tutkimus

Queer-tutkimus on monitieteistä tutkimusta, jonka juuret ovat homo- ja lesbotutkimuksessa sekä feministisessä tutkimuksessa. Homo- ja lesbotutkimus lähti liikkeelle Yhdysvalloista 1960-luvun homojen vapautusliikkeen jälkeen. Kirjallisuudentutkimukseen sen voi katsoa laajentuneen 1970-luvulla, jolloin ensimmäisinä tavoitteina oli nostaa esiin homo- ja lesbokirjallisuuden kaanon/kaanonit länsimaisen miehisen, valkoisen ja heteron kaanonin oheen. Alkuaikojen näkemys seksuaalisuuteen ja sukupuoleen oli essentialistista. (Kekki 2004, 15–17.) Seksuaalinen suuntautuminen nähtiin muuttumattomana sisäsyntyisenä tekijänä henkilön identiteetissä, jolloin oli myös mahdollista tunnistaa ”homo- ja lesbokirjailijoita” eri aikakausilta.

1980-luvulla etenkin Michel Foucault’n kesken jääneessä kirjasarjassaan *Seksuaalisuuden historia* (*Histoire de la sexualité*, 1976–1984) esittämät ajatukset seksuaalisuuden konstruktionistisesta luonteesta johtivat essentialististen näkemysten korvautumiseen konstruktionistisilla katsantotavoilla. Tällöin seksuaalisuuden katsottiin olevan aina kunkin historiallisen ajan diskursiivien omissa kehyksissään rakentama konstruktio. Kirjallisuudentutkimuksessa tämä tarkoitti kiinnostuksen siirtymistä tekijästä kohti tekstiä, luentaa ja lukijaa. (Kekki 2004, 21.)

Homo- ja lesbotutkimus alkoi kääntyä kohti queer-tutkimusta 1990-luvulla. Queer-tutkimuksen katsotaan usein sisältävän myös muut kuin lesbo- ja homoidentiteetit, jotka ovat aiemmin jääneet tutkimuksessa paitsioon, kuten bi- ja transidentiteetit (Karkulehto 2007, 28–29). Foucault’n ohella muita queer-tutkimukseen merkittävästi vaikuttaneita tutkijoita maailmalla ovat olleet esimerkiksi Judith Butler ja Eve Kosofsky Sedgwick. Queer-tutkimuksen alue ei ole yhtenäinen, joten osa tutkijoista puhuu mieluiten queer-teorioista yhden teorian sijaan.

Viimeistään 2000-luvulla queer-tutkimuksessa yhdeksi keskeiseksi kysymykseksi on noussut intersektionaalisuus (Ilmonen 2011, 1). Kaisa Ilmonen (2011, 4) kuvailee artikkelissaan intersektionaalisuuden olevan ”tutkimusnäkökulma, joka huomioi useiden valta-asetelmien ylläpitävien kategorioiden yhtäaikaisen toiminnan.” Näitä sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuja kategorioita, joita on käytännössä lukematon määrä, ovat esimerkiksi sukupuoli, luokka ja etnisyys. Tutkimuskysymyksenivät suoranaisesti asetu intersektionaalisiksi ja kuten Ilmonenkin (2011, 2) toteaa, intersektionaalisuus ”vastaa pikemminkin sellaisiin tutkimuskysymyksiin, jotka pohtivat ’mistä tämä ilmiö kertoo’, ei niinkään sellaisiin, jotka kysyvät ’millainen tämä ilmiö on.’” Katson kuitenkin intersektionaalisuuden vaikuttavan oman ajatteluni ja tulkintani taustalla.

Kirjallisuudentutkimuksessa queer-teorian hyödyntäminen tarkoittaa varsinkin seksuaalisuuteen liittyvien aukkojen ja epäloogisuuksien etsintää tekstistä ja niiden merkityksellistämistä (Carlson 2014, 31). Etenkin suomalaisessa queer-kirjallisuudentutkimuksessa lähtökohtana on ollut queerin määrittäminen ”suhteessa seksuaalisuuksiin ja sukupuolisuuksiin, jotka rajautuvat ja asettuvat normatiivisen kulttuurijärjestyksen ulkopuolelle” (Carlson 2014, 31). Queer-tutkimuksessa keskitytään normatiivin vastaiseen, outoon ja epänormaaliin.

”Huorat, kuten queerit, ovat yhteiskunnan likainen vitsi: pyhiä ja loukkaamattomia rajoja voi haastaa jo ehdottamalla, että heillä on historia, ei vain patologisesti, vaan joukkona ihmisiä”⁶, toteaa Joan Nestle (1998, 248, suom. RO) omakohtaisista kokemuksistaan ammentavassa esseessään. Sitaatissa Nestle (1998) haluaa kiinnittää huomion laajaan medikalisoivaan historiaan yhtenä seksityöntekijöitä sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä yhdistävänä tekijänä: molempien historia oli pitkään koottu vain lääketieteen ja psykologian näkökulmista. Erityisesti AIDS-epidemia 1980-luvulla johti sekä homojen että seksityöntekijöiden stigmatisointiin ja medikalisaatioon (Day 2007, 105). Toinen keskeinen seksityöntekijöitä sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä yhdistävä tekijä on ollut heidän olemassaolonsa ajoittainen laittomuus, ja etenkin Yhdysvalloissa 1950-

---

⁶ ”Whores, like queers, are society’s dirty joke; to even suggest that they have a history, not as a map of pathology but as a record of people, is to challenge sacrosanct boundaries” (Nestle 1998, 248).

luvun puolivälissä molemmat ovat kuuluneet siveyspoliisin toimivallan alle (Rubin 1984, 156; Nestle 1998, 248).

Sekä seksityöntekijöiden että queerien representaatiot kirjallisuudessa ja muissa medioissa olivat pitkään varoittavia esimerkkejä, kuten homojen sairaalloisuus ja tuhoutuminen nuoren pojan kauneuden edessä (Karkulehto 2007, 76; Kekki 2004, 17). Fiktion representaatiot kertovat yksilöille homokertomuksissa siitä, millainen hetero ei ole. Vastaavasti seksityöntekijäkertomuksissa fiktion representaatiot taas kertovat siitä, millainen kunniallinen nainen ei ole (Kontula 2008, 57).

Homojen ja seksityöntekijöiden kokemia stigmoja on myös vertailtu toisiinsa. Minichiello et al. (2018) tarkastelevat miesseksityöntekijöiden ja homouden suhdetta stigman poistamisessa. He ottavat esille myös miesseksityöntekijöiden miesasiakkaiden demonisoinnin populaarikulttuurissa ja tutkimuksessa 1900-luvun alkupuolella, jolloin heidät nähtiin saalistajamaisina hahmoina vaanimassa selviytymisseksiin tai -seksityöhön (*survival sex*) turvautuvia nuoria (Minichiello et al. 2018, 730–731).

Lähden seuraavaksi analysoimaan tarkemmin *Ilmestystä*, aluksi kiinnittäen huomioni seksityön kuvaukseen teoksessa ja lähestyen seksuaalisuuden tarkastelun kautta huorastigmaa. Tarkastelen myös teoksessa esiintyviä perusteluita seksityön valitsemiselle. Sen jälkeen keskitän huomioni samojen kysymysten kautta *Julkeisiin*, ja lopuksi tarkastelen teoksia vielä rinnakkain vertaillen niiden tarjoamia representaatioita toisiinsa sekä pohtien heteronormatiivista poikkeavan seksuaalisuuden suhdetta seksityön tekemiseen.

3 Ilmestys

Ilmestys on Essi Henrikssonin esikoisteos vuodelta 2007. Muut hänen teoksensa, romaani *Paljain käsin* (2011), keskeneräinen *Noaidin tytär* -fantasiatrilogia ja romaani *Isän kädestä* (2018) ovat ilmestyneet nimellä Essi Tammimaa. *Isän kädestä* sai Sexpo suosittelun -merkin vuonna 2018 sen seksuaalisuuden rajoja seksiposiitivisesti käsittelevän aiheen vuoksi (Paalanen 2018; Vilponen 2018). Tammimaa on kirjoittanut myös novelleja ja runoja erilaisiin antologioihin sekä kritiikkejä. Hän oli vuonna 2011 ehdokkaana Runeberg-palkinnon saajaksi *Paljain käsin* -teoksella.

Ilmestys kertoo nuorista rakastavaisista Johannasta ja Sanjasta, jotka asuvat yhdessä Helsingissä. Johanna opiskelee yliopistossa estetiikkaa ja Sanja opettaa itämaista tanssia, joka on hänen intohimonsa. Sanja kuitenkin loukkaa polvensa, eikä heillä ole varaa sen vaatimaan leikkaukseen, joten hän kerää puuttuvat rahat seksityöllä. Teoksen kerronta etenee nykyhetkessä kronologisesti sisältäen joitakin muistonomaisia takaumia ja vaihtelee luvuittain kummankin naisen fokalisaation välillä.

Aloitan tarkastelemalla Sanjan seksityön yleispiirteitä. Niistä laajennan huomioni seksuaalisuuden yleisempään ilmenemiseen teoksessa, mistä palaan seksityöhön ja tarkemmin Kontulan (2008) näkemykseen marginalisoitumisesta yhtenä seksityön aloittamista mahdollistavana tekijänä sekä huorastigmaan. Lopuksi tutkin vielä *Ilmestyksen* henkilöhahmojen subjektiuksia. Ymmärrän subjektin käsitteen kahtiajakautuneeksi, yhtäältä erilaisten voimien alaiseksi (*subject to*) mutta toisaalta itsenäiseksi toimijaksi (*subject of*). Avaan subjektin käsitettä tarkemmin analyysini yhteydessä.

3.1 Sanjan seksityö

Romaani sijoittuu 2000-luvun alkuun, jolloin alkoi yleistyä seksuaalisten palveluiden mainostaminen internetissä, kun se yhä useammalle oli mahdollista ja sanomalehdet eivät

enää julkaisseet koodikielisiä seksityöilmoituksia. Internet on helpottanut huomattavasti seksityön mainostamista lisäämättä työhön liittyviä riskejä (Kontula 2008, 74). Myös Sanja aloittaa seksityön laittamalla ilmoituksen nettiin:

Teen päätöksen äkkiväärästi. Istun sirisevien loisteputkien alla kirjaston tietokoneella ja katselen tyhjää postilaatikkoa. Selaan keskustelupalstan viestejä. –
– Kaikkea voi myydä. Miksen minäkin siis? Vatsaani kouristaa, mutta minuutin ropina näppäimistöllä riittää. Tarjous on palstalla ja pysyy. (*Ilmestys*, jatkossa I, 108.)

Sanjan päätöksenteko kuvataan nopeana ja ilmoituksenteko helppona, se onnistuu minuutissa. Lisäksi päätös näyttäytyy peruuttamattomana, ilmoitus ”on palstalla ja pysyy”, mikä luultavasti johtuu ennemmin Sanjan järkkymättömästä päätöksestä kuin nettisivun toimintaperiaatteista. Sanjan pohdinnassa kuuluu kapitalistisen yhteiskunnan kaiku: ”Kaikkea voi myydä.”

Asiakkaat ottavat Sanjaan yhteyttä puhelimitse, ja ensimmäinen soitto yllättää hänet täysin: ”Nyt taitaa olla väärä numero, henkäisen.” (I, 108.) Puhelu tulee Sanjan ollessa Stockmannilla, minkä Sanna Karkulehto (2011, 226) huomauttaa osoittavan heteroseksuaalisuuden liittymistä ”sukupuolitettuun ja sukupuolistuneeseen markkinatalouteen” *Ilmestyksessä* ja naisten olevan teoksen maailmassa heteroseksuaalisuuteen liittyen objekteja subjektien sijaan: ”miesasiakkaan esittämä tarjous Sanjan ruumiista tekee siitä tuotteen tai esineen, jota voitaisiin yhtä hyvin myydä tavaratalon hyllyillä” (Karkulehto 2011, 227). Olen samaa mieltä tavaratalon merkityksestä puhelun vastaanottopaikkana, sen voi katsoa korostavan Sanjan selvästi sisäistämää, kapitalismille ominaista ”kaikkea voi myydä” -ajatusta (I, 108). Haluaisin kuitenkin huomauttaa Sanjan ilmoittavan hinnan asiakkaalle, kun toisen puhelun tullessa hän on paremmin valmistautunut: ”Sanon nelinumeroisen summan, jota lausuessani sydän on haukahtaa suusta ulos. Summa on neljäsosa leikkauksen hinnasta. Se on myös etumaksu. Se on minun hintani.” (I, 110.) On totta, että asiakas ottaessaan yhteyttä tarjoutuu ostamaan Sanjalta hänen myymäänsä palvelua, mutta hinnan ilmoittaa Sanja itse. Karkulehdon sanavalinnoissa näkyy hänen ennakkoajatuksensa seksityöstä väkivaltana, kun hän puhuu siitä itsensä tai ruumiinsa myymisenä⁷. Itse näkisin seksityön ennemmin tarjottavana palveluna, sillä seksityön monet aspektit ovat lähellä palvelualoilla vaadittavia taitoja

---

⁷ Ks. ”itsensä myymisen” retoriikasta esim. Kontula 2008, 95–96.

(Kontula 2008, 147–152), eivätkä asiakkaat poistu tapaamisesta mukanaan mikään fyysinen osa seksityöntekijää.

Sanja tapaa asiakkaansa pääosin hotellissa, mikä onkin yksi yleinen työpaikka fyysisiä seksipalveluja sisältävässä seksityössä. Muita vaihtoehtoja ovat esimerkiksi seksityöntekijän tai asiakkaan koti (Kontula 2008, 44–45). Viimeisen asiakkaansa Sanja tapaa kerrostalon kellarissa, mistä he ovat sopineet etukäteen internetissä: ”Olemme selvittäneet sen muutamilla täsmäviesteillä netissä.” (I, 208.) Kontula (2008, 110) ja Day (2007, 37) kuvaavat seksityöntekijöiden liittävän työhönsä rutiineja, kuten mihin tahansa muuhunkin työhön. Näihin rutiineihin kuuluu esimerkiksi valmistautuminen ennen asiakastapaamista ja sen jälkeen takaisin siviiliin siirtyminen tiettyjen toistuvien toimien avulla. Sanjallakin on siviiliinpaluurutiini: hän peseytyy ensin nopeasti hotellissa ja sen jälkeen käy kunnolla suihkussa kotona, ennen kuin antaa Johannan koskea itseensä: ”Haluan tukahduttaa tämän naisen ennen kuin kosken Johannaa. Ennen kuin Johanna koskee minua.” (I, 128.) Tämä rutiini on myös Johannan huomattavissa, ”Sanja tulee myöhään tunnilta ja haisee tunkalta ja joltakin pistävältä kemikaalilta. Hän riisuu vaatteet ja menee saman tien suihkuun, ei suutele minua, hipaisekaan.” (I, 154–155.)

Sanja päätyy seksityöhön rahallisen tarpeen vuoksi. Hänen polvensa vaatii leikkausta, jotta hän voisi toimia arjessa ilman kipua ja ennen kaikkea jatkaa uraansa itämaisen tanssin parissa. Sanjan seksityö on siis väliaikaista, ylimääräisen kulun tasoitukseen tarkoitettua (Kontula 2008, 110). Sanjan päätöksenteossa näkyy Karkulehdon (2011, 214) ”’kontulalaiseksi’ seksityön paradoksiksi” nimeämä ilmiö: vaikka Suomessa ei jouduta Kontulan (2008) tutkimuksen mukaan pakon edessä seksityöhön, koska kerrassaan muita vaihtoehtoja ei ole, rahan ansaitseminen on silti keskeisin motivaatio seksityön aloittamiselle. Väittäisin kuitenkin, että oli ammatti mikä hyvänsä, keskeisin syy työntekoon on rahan tarve, erityisesti matalan koulutustason vaatimilla pienipalkkaisilla aloilla. Kontula (2008, 223) korostaakin seksityön olevan varteenotettava vaihtoehto nimenomaan matalapalkka-aloille tai vaihtoehto virallisille työmarkkinoille, kun sinne pääsy jostain syystä estyy. Sanjalla on takanaan kesken jääneet lukio-opinnot, työkokemusta pikaruokaravintolassa työskentelystä ja tanssinopettajan pätevyys, jolloin hänelle mahdolliset työpaikat ovat rajalliset. Niitä rajoittaa vielä enemmän kipeä polvi, kun tanssinopettajan työ estyy lopullisesti, eivätkä mitkä tahansa fyysisesti raskaat palvelualan

ammattitkaan ole vaihtoehto. Johannakaan ei koe pystyvänsä auttamaan tyttöystävänsä: ”Mutta minä en saa töitä! Kukaan ei huoli kokematonta estetiikan opiskelijaa, joka on karkäs sanomaan mielipiteensä, vaikkei sitä kysytä.” (I, 134.) Lopulta hän saa kuitenkin töitä mainoskirjeitä postittavasta yrityksestä, mutta tulot siitäkään eivät päästä huimaa. Vertaan Sanjan ja Johannan töitä toisiinsa tarkemmin, kun tarkastelen *Ilmestyksen* henkilöhahmojen subjektiuksia.

Seksityö ei ole Sanjalle kaikkein mieluisin keino ansaita rahaa. Päättyessään aloittaa seksityön, hän toteaa tietävänsä ”mitä tehdä. Sisälläni tykyttää uhma ja viha. Eikä minulla taaskaan ole vaihtoehtoja.” (I, 105.) Vaihtoehtojen puutteen toistuminen voisi tarkoittaa juuri hänelle epämieluisan rahanhankintakeinon käyttämistä, jotta hän pääsisi tanssimaan. Lopetettuaan lukion kesken ja muutettuaan omilleen Sanja on työskennellyt pikaruokaravintolassa: ” – – vuokran eteen jouduin tekemään uhrauksia. Kun olin kääntänyt tarpeeksi monta jauhelihapihviä, tajusin, että tanssimisellakin on mahdollista tienata.” (I, 59.) Työ pikaruokaravintolassa näyttäytyy hänelle myös uhrauksena, välttämättömänä pahana, jotta hän voi elää omillaan ja panostaa tanssimiseen. Lapsena hän on toiminut lapsenvahtina nuoremmilleen saadakseen rahat ensimmäisiin tanssitunteihin: ”Tämän vuoksi olen istunut pelaamassa monopolia ilta toisensa perään. Olen kestänyt lasten nipistelyä ja tukasta vetämistä. Olen voidellut voileipiä, jotka on paiskattu seinään.” (I, 70.) Isovanhempiensa hoivissa kasvanut Sanja on hankkinut rahat tanssitunteihin salaa väkivaltaiselta isoisältään ja nyt hän kerää rahat polvileikkaukseen seksityöllä salaa Johannalta, jotta pääsisi taas tanssimaan.

Sanja toteaa, ettei ”seksi varsinaisesti vastenmielistä ole. Vähän niin kuin työntäisi sormea edestakaisin nenäonteloon tihenevässä tahdissa” (I, 127). Kontulan tutkimuksessakin (2008, 142, 147, 152) seksityö voi johtaa tyydyttävämpään seksielämään, olla seksuaalisen nautinnon kannalta merkityksetöntä tai omien halujen hallitsemista vaativaa, eikä työn mielekkyys ole välttämättä se keskeisin asia, johon seksityön tutkimuksessa olisi oleellista tarttua. Näistä merkityksettömyys seksuaalisen nautinnon kannalta vaikuttaa kuvaavan Sanjan kokemusta työstään parhaiten.

Sanjan seksityöhön liittyy myös väkivalta. Hän jatkaa seksityötä vielä polvileikkauksen jälkeen tienatakseen rahat lentolippuun Kairoon ja jättääkseen Johannalle rahaa anteeksipyyntöksi hänen elämästään poistumisesta. Tällöin asiakkaana esiintynyt mies

hyökkää Sanjan kimppuun ja ilmeisesti sieppaa hänet useiksi päiviksi. Sanja käsittelee väkivallan mahdollisuutta myös ensimmäisen seksityökertansa jälkeen: ”Olisipa ironista jos joku nyt lähtisi seuraamaan minua pimeään puiston läpi ja yrittäisi raiskata minut. // Hedelmä on jo väkivaltaisesti halkaistu.” (I, 126.) Hän jossain määrin rinnastaa seksityön seksuaalisen väkivallan kokemiseen mutta toisaalta pohtii väkivallan mahdollisuutta vain seksityöstä irrallaan, pimeässä puistossa tapahtuvana hyökkäyksenä.

3.2 Seksuaalisuus *Ilmestyksessä*

Naisten suhdetta värittää Johannan taipumus idealisoida Sanjaa, joka hurmaa hänet ensisijaisesti tanssilla. Tanssiessaan Sanja on Johannalle jumalatar ja kokonainen uskonto. Erityisesti uskonnolliset kuvat tulevat esiin molemmilla. Sanja tietää Johannan idealisoivan häntä: ”Jokin kiusaa sitä. Tiedän, mitä se on. Se on ikoni, jonka Johanna on maalannut. Se, johon minä sovin päivä päivältä huonommin” (I, 204), mikä onkin totta teoksen alusta saakka:

Kun näin hänet ensimmäistä kertaa, hän tuli auringosta. Verkkokalvoilleni jäi ikoni, sininen nainen kultaisesta auringosta. – – Ilmestys, joka valtasi minut pahemmin kuin yksikään Neitsyt Maria tai Jeesus lasikasvoineen. (I, 15.)

Uskonto yhdistyy myös Johannan biseksuaalisuuteen.

Kun silmäni hakivat lavalta samalla halulla sekä miehen että naisen ihoa, suljin äkäisesti silmäni. – – Samalla tavalla suljin silmistäni mahdolliset jumalat.
En vielä tiennyt, että päättämättömyydelle on nimi. – – Biseksuaalisuus. Agnostisismi. (I, 34.)

Sen sijaan Sanjan seksuaalisuus yhdistyy Johannan mielessä tanssiin: ”Tänään on torstai. Se tarkoittaa tanssinopetusta Tyttöjen talolla. Vain tytöille. Ikään kuin Sanjan ammattikin julistaisi hänen seksuaalisuuttaan.” (I, 13.) Sanja itse ei pohdiskele omaansa eikä Johannan seksuaalisuutta ainakaan teoreettisella tasolla. Sen sijaan hän päätyy kokeilemaan seksuaalisuuttaan miesten kanssa. Nuorempana Sanja päätyy tupakalle hänet tanssimasta yllättäneen pojan kanssa. Tilanne on Sanjalle jonkinlainen kokeilu seksuaalisuuden ja naisellisen vallan käyttämisen suhteen: ”Seuraan sitä pyörien ja rattaiden ohi

roskiskatokseen. Ryhtini on jotenkin erilainen. Askel myös. Tunnen kuinka levollisesti rinta työntyy eteen ja selkä kaareutuu.” (I, 121.) Sanja suhtautuu pojalta saamaansa huomioon uteliaasti ja kokeilevasti:

Se ottaa tupakan huulteni välistä ja työntää kielensä kuin mädäntyneen lihanpalan suuhuni. Annan sen huulten raapia omiani. Suljen silmät. Työnnän ruumiini kiinni siihen tunteakseni paremmin, mitä tapahtuu. (I, 121.)

Vaikka Sanja vaikuttaa jokseenkin passiiviselta antaessaan pojan suudella häntä, tilanne johtaa Sanjan osalta voimantunteeseen, ”[s]e on minun vallassani. Himo nousee siihen niin äkisti. – – Minut täyttää voimantunne. // Se on minun ensimmäinen näytökseni.” (I, 121–122.) Tanssista alkanut tilanne vertautuu näytökseen ja ehkä myös näyttelymiseen. Tilanteen päätyminen on sattumanvaraista: palava tupakka osuu Sanjan käsivarteen säikäyttäen hänet, mikä ajaa pojankin pois.

Sanja päätyy harrastamaan seksiä naapurissa asuvan Pietarin kanssa kokeillakseen, olisiko hänestä seksityöhön: ”Minä tarvitsen vakuuden. Minun on saatava tietää, pystynkö siihen.” (I, 104.) Hän yllättää Pietarin saapumalla sisään Pietarin hänelle antamilla avaimilla. He eivät vaihda sanaakaan ja Sanja poistuu välittömästi aktin jälkeen. Hän katsoo toimintatapansa hyväksyttäväksi, sillä mies on silminnähden haaveillut Sanjasta jo jonkin aikaa: ”En minä Pietaria käytä, vaikka se siltä näyttääkin. Pietarin kädet koluavat minua aina, kun käännän katseeni. Teen sille palveluksen, jonka jälkeen sen ei tarvitse pelkästään kuvitella.” (I, 104.) Sanjan testi toimii, ”[n]yt tiedän, mitä tehdä. Sisälläni tykyttää uhma ja viha. Eikä minulla taaskaan ole vaihtoehtoja.” (I, 105.) Seuraavassa Sanjan kautta kuvatussa luvussa hän laittaa nettiin ilmoituksen, jossa tarjoaa seksiä rahaa vastaan.

Johanna ajautuu seksiin Pietarin kanssa saapuessaan kysymään häneltä, tietääkö hän mitään Sanjan olinpaikasta. Pietari tulee Johannan mukana hänen ja Sanjan asuntoon, ja tilanne etenee hiljaisuudessa:

Vaikenemme äänekkäästi.

Jotenkin se sotku solmiutuu. Pietarin käsi koskettaa olkapäätäni. Välissä on keinokuitua ja saumoja, mutta silti läikähdys käy minun lävitseni. Outo läikähdys. Ilman häpeää, mutta jonkin uuden sävyn saattelemana. – – kun karhea sänki riipii otsaani ja flanellipaidan hihat pyyhkivät paljaaksi irvittyä selkääni, ymmärrän, mitä se on.

Se on pelkoa. (I, 213.)

Tulkitsen pelon tarkoittavan Johannan pelkoa siitä, että Sanja on poissa lopullisesti. Seksi Pietarin kanssa on harhautusta Johannan pelosta väsyneille aivoille, kun kesken aktin "[p]iinaavat ajatukset alkavat palata minuun, jalat väsyä, television säkätys kuulua voimakkaammin, vaivaavammin. Sormet puristuvat hänen niskaansa. Ei vielä." (I, 214.) Johanna ei halua palata seksiin keskittymisestä ajatuksiin Sanjan poissaolosta.

Johannan ja Pietarin heteroseksissä on myös väkivaltainen ulottuvuus. Vaikka Johanna on Pietarin päällä ja siten kontrolloi tilannetta, penetraatio tuntuu hänestä väkivaltaiselta.

Lopulta se osuu suuaukolle ja minä tulen lävistetyksi, sillä minussa ei ole valmista ovea sellaiselle – se on aukaistava väkivalloin.

Asetan kämmenet hänen olkapäilleen ja painan häntä alas. (I, 214.)

Lisäksi Johanna lyö Pietaria saadessaan orgasmin: "Kun saan, ja minä tosiaan saan, otan toisella kädellä tukea luisesta olkapäästä ja lyön Pietarin punottavaa poskea kämmeneni syrjällä. Yllätän itsenikin." (I, 214). Jonkinlaista perinteisten heteroroolien vaihtoa näkyy myös siinä, kuinka Johanna toteaa Pietarin "unohtavan" käyttäen hampaitaan ja voimaa: "Hän päästää ähkäisyn kaulaani vasten, unohtaa purra ja raadella" (I, 214). Pietari ei olekaan valtaa ja kontrollia hamuava mies, joka ottaisi Johannan eläimellisesti väkivallan rajoja hipoen. Ehkä Johanna siksi päätyy tämän huomattuaan lyömään Pietaria saadessaan orgasmin, jotta joku edes toteuttaisi väkivaltaisuuden, jota "huono pornofilmi" (I, 213), joksi Johanna seksiä kuvaa, vaatii?

Karkulehto toteaa erityisesti Sanjan pohdintaa väkivallasta käsitellessään, että teoksessa "maskuliininen valta ja väkivalta" yhdistyvät "maskuliiniseen valtaan tavaraistaa naisen ruumis ostettavaksi ja myytäväksi esineeksi tai tuotteeksi" (Karkulehto 2011, 219). Hänen mukaansa väkivalta *Ilmestyksessä* on heteroseksistä tai heteroseksuaalisuudesta kumpuavaa, "tai pikemminkin heteroseksistä imitoivasta tai sitä jopa parodioivasta seksistä" lähtevää. Karkulehdon mielestä tämän voi tulkita kahdella eri tavalla. *Ilmestys* joko ehdottaa radikaalifeministiseen tapaan, että heteroseksuaalisuus johtaa aina väkivallan uhkaan, ellei itse tekoihinkin, tai teos "pervouttaa heteroseksuaalisuutta" liittämällä sen väkivaltaan, mikä on Karkulehdon näkemyksen mukaan yleensä heteroseksuaalisuuden ulkopuolisille seksuaalisuuksille varattu sija. Heteroseksuaalisuuden pervouttamiseen liittyy myös heteroseksin tarkastelu pelkästään "kaupallisen seksin ilmentymänä", liitoksissa seksin myymiseen. Näin heteroseksuaalisuudesta tulee epänormaalia ja näkyvämpää. (Karkulehto

2011, 219.) Siinä missä Sanjan ja Pietarin välinen seksi ei johda väkivaltaan, kääntyisin ennemmin tukemaan jälkimmäistä Karkulehdon tarjoamista mahdollisuuksista. Heteroseksuaalisuus on teoksessa läsnä ensisijaisesti Sanjan seksityössä, kun hän myy seksiä miehille. Seksi Pietarin kanssa kytkeytyy myös tähän kuvioon, kun Sanja käyttää sitä testinä ennen seksityön aloittamista. Johannan ja Pietarin välisessä seksissä on väkivaltainen ulottuvuus, joka päättyy kääntämään sukupuolirooleja nurin: penetraation väkivaltaisuudesta päädytään Johannan antamaan lyöntiin. Lisäksi koko Johannan ja Pietarin seksiakti valottuu Johannalle Sanjaa koskevan huolen ja pelon läpi. Näin teos asettaa heteroseksuaalisuuden epänormaalimpaan asemaan.

3.3 Sanjan marginalisoitumisen kokemukset ja huorastigma

Sanjan seksityötä ennakoidaan paitsi takaumassa tanssista kellarikäytävässä ja pojan suutelemisessa, myös jo teoksen alussa, kun Johanna sanoo Sanjan olevan ”fyysisen rakkauden lähettiläs”:

Sanja. Mikä ihana nimi! Hänen tanssijanimensä, heillä on sellaiset, fyysisen rakkauden lähettiläillä aina on, on Zayna. Se tarkoittaa arabiaksi kaunista. Hän lausuu Z:n niin kuin englannin *the*, kielenpäältä tuhauttaen. Ihana pehmeä alkukirjain! Sanon häntä tästä lähin aina Zaynaksi. (I, 20.)

Sanjan tanssi saakin Johannan ihastumaan häneen ja herättää Johannassa toistuvasti uskonnollisen hurmion kaltaista himoa. Johannaa kiinnostaa myös myytti seitsemän hunnun tanssista, mistä hän kysyy hunnun kanssa esiintyvältä Saritalta ja saa kipakan vastauksen: ”Ei, mä en strippaa keikoilla! – – Noi on just noita kysymyksiä, mitä jotku miehet esittää. Jos kerran on napa paljaana ja hetkuttelee lantiotaan, niin miksei sitten ottaisi kaikkea pois!” (I, 79.) Vastaus tuo ilmi tanssijoiden olevan hyvin tietoisia miesten suhtautumisesta heidän esityksiinsä. Vaikka tanssiesityksiä ei kuvata miesten fokalisaatiosta käsin, Johanna tekee heidän käyttäytymisestään huomioita Sanjan esiintyessä baarissa. Miehet väittävät ennen esityksen alkua nähneensä samanlaista ennenkin, samanlaista, joka ”sisältää kaiken heille vieraan, kiihottavan ja kauppatavaraksi asetetun” (I, 163) sillä erotuksella ettei esityksestä

poistuessa tarvitse ”nostaa takin kauluksia, ei kröhiä kämmeneen kasvoja suojaten, ei valehdella vaimolle, missä on ollut” (I, 163). Johanna tulkitsee Sanjan itämaisen tanssin olevan miesten mielikuvissa sallittua pehmopornoa, jota ei tarvitse hävetä ja jolle he väittävät olevansa immuuneja. Johannan näkemyksen mukaan miehet ovat kuitenkin väärässä: ”Kun Zayna todella solahtaa lattialle, ei yksikään mies voi olla häntä himoitsematta, eikä yksikään kunnioittamatta” (I, 163). Johannan silmissä Sanjan tanssi siis luo tilanteeseen eroottisen latauksen lopulta kuitenkin, vaikka hänen ei tarvitse ”viihdyttää ketään riisumalla vaatteitaan yksi kerrallaan” (I, 162).

Teoksessa miesten käsitys itämaisesta tanssista liittyy siihen eroottisen latauksen, mikä tapahtuu myös Johannan mielessä. Hän ei voi olla tuntematta itseään vietellyksi nähdessään Sanjan tanssivan. Ehkä juuri tämän Johannan jumaloivan suhtautumisen takia Sanjan mielestä Johanna päätyy tukemaan miestenkin jakamaa mielikuvaa yrittäessään päinvastaista:

Kun olen sadatta kertaa savuisessa kapakassa humaltuneen yleisön edessä, alkaa koko tanssiminen tuntua tyhjältä. – – Olennaisempaa on paljastava asu ja eroottinen lataus. Se on tosin pelkkä mielikuva. Juuri niitä mielikuvia Johanna yrittää rikkoa ja samalla päätyy vahvistamaan. (I, 167.)

Lopulta Sanja itsekkin huomaa kahden työnsä samankaltaisuuden ajateltuaan tanssiaan Johannan ja miesten silmin: ”Hetkessä tajuan, kuinka vähän tanssi eroaa siitä toisesta työstä, jossa ruumis myös on kauppatavarana. Siitä vain maksetaan paljon paremmin.” (I, 167.) Tähän liittyy myös Sanjan taiteilijanimi: hän esiintyy Zaynana sekä tanssilavalla että myydessään seksiä. Itämainen tanssi rinnastuu siis Sanjankin mielessä seksityöhön, kun hän ajattelee sitä miesten näkökulmasta. Tanssimiseen liittyvän huorastigman lisäksi Sanja kuulu seksuaalivähemmistöön, ja nämä molemmat voivat madaltaa kynnystä ryhtyä seksityöhön (Day 2007, 11, 206; Kontula 2008, 32, 80).

Sanja hallitsee stigmaa hallitsemalla tietoa seksityöstä tarkoituksenaan pitää se erillään arkielämästä ja kokonaan salassa (Benoit et al. 2017, 8). Hän ei kerro seksityöstä kenellekään, ei edes Johannalle, ennen kuin hänen on pakko. Tällaiseen ”kaapissa olemiseen” liittyy usein sosiaalinen eristäytyminen ja yksinäisyyden tunne (Koken 2012, 218). Sanjan ainoat ihmiskontaktit teoksen nykyhetkessä vaikuttavat olevan Johanna ja Pietari sekä asiakkaat: lopettaessaan tanssimisen ja aloittaessaan seksityön kipeän polven takia, Sanja etääntyy myös muista tanssijoista. Hänen ei kuvata pitävän yhteyttä tanssijoihin

esimerkiksi puhelimitse muuten kuin sijaistavien opettajien järjestämiseksi. Palatessaan tanssimaan leikkauksen jälkeen, Sanja lähentyy taas tanssinopettajansa kanssa. Toisaalta en kutsuisi tätä suoranaisesti eristäytymiseksi, sillä Sanjalla ei kuvata olevan läheisiä ystävyssuhteita lapsuudessa tai lukioaikanaan. Muut tanssijat tuntuvat näyttäytyvän Sanjalle lähinnä työkavereina: ”Tanja vetää alkeiskurssia. Outi ja Iiris jakavat vanhusten tanssikoulun. Ne eivät edes soita minulle enää. Olen pudonnut listalta.” (I, 139.) Kuvaavaa on myös se, kuinka Sanja ja Johanna käyvät muiden tanssijoiden kanssa yhdessä syömässä, mutta Johanna oivaltaa, että kukaan ei tiedä heidän seurustelusuhteestaan: ”He eivät tiedä lainkaan, mistä on kysymys. Olen vain Sanjan ystävä. Kaveri.” (I, 86.)

Aiemmat toiseuden ja ulkopuolisuuden kokemukset ovat tekijä, jonka Kontula (2008, 83) toteaa aiheuttavan sen, että yhteiskunnan yleisesti tuomitsema seksityö voikin alkaa näyttäytyä yksilölle yhtenä työmahdollisuutena: aiempi marginaalissa olo mahdollistaa sinne tietoisesti palaamista. Sanjalla ei kuvata olevan ystäviä hänen eläessään lapsena ja nuorena isovanhempiensa hoivissa. Sen sijaan hän viettää aikaa itsenäisesti tanssien ja menee ensimmäiselle tanssitunnillekin yksin ja salaa isovanhemmiltaan.

Isoisä näkee Sanjan kuvana tyttärestään, joka hylkäsi oman lapsensa:

Olenpa kuusi, kaksitoista tai kuusitoista, isoisä katsoo minua aina samoin silmin. –
– Ruumiini rajoihin asettuu se tummakulmainen, koveraposkinen nainen, jonka liian ylös kipuavaa hameenhelmaa voi ihailla enää muutamasta kellastuneesta valokuvasta. – – Mutta arvaan, miksi isoisä katsoo minua niillä samoilla silmillä kuin kuvien naista. Sitä. Äitiydestä kieltäytynyttä naista. Minusta on kitkettävä se nainen. Kaikki elkeet, joissa ei ole maalaisnaisen ranteen riuskuutta, on riisuttava minulta kuin liian paljastavat vaatteet. (I, 223.)

Sanjan kuvailussa siitä, mitkä hänen äitinsä ominaisuudet hänestä olisi kitkettävä, voi nähdä viittauksia eräänlaiseen ”huonoon naiseuteen”, länsimaisen jakautuneen naiskuvan ”huoraan”. Äidin hameenhelma karkaa ”liian ylös”, ja Sanjan ne elkeet, jotka ovat vastakohta maalaisnaiselle, on otettava häneltä pois ”kuin liian paljastavat vaatteet”. Äitiys on usein nähty keskeisenä hyvässä naiseudessa, jota länsimaisessa naiskuvassa esittää neitseellinen Madonna. (Koivunen 1995.) Hyvän äidin on täytettävä lapsensa kaikki tarpeet ja alistuttava yhteisön asettamiin rajoihin etenkin seksuaalisuuden suhteen (Koivunen 1995, 39–40). Näihin rajoihin Sanjan äiti ei asetu, vaan hän maalautuu eräänlaiseksi moderniksi naiseksi, joka on valinnut kaupunkilaiselämän ja itsenäisyyden perheen sijasta: ”Olen äitini kuva.

Haluaisin elää sellaista elämää, jonka muut minussa näkevät. Olisin vapaa ja piittaamaton. Sellaisen elämän äiti valitsi jättäessään minut tänne.” (I, 199.)

Äitinsä kuva, josta isoisä yrittää saada Sanjaa pois, kietoutuu Sanjan ruumiiseen. Äidin kuva asettuu Sanjan ”ruumiin rajoihin” ja ruumis paljastaa, kuinka paljon Sanja nauttii tanssimisesta, kun hänet on valittu tanssimaan lukion kevätjuhlassa: ”Edes talvitakit eivät piilota ruumiini riemua. Niinpä seisahdun olohuoneen matolle, nostan katseeni sen kuvioista ja kerron isoisälle.” (I, 224.) Uutinen tanssiesityksestä saa isoisän suuttumaan: ”Ehkä raivo yllättää isoisän itsensäkin. Sen kädet tärisivät, kun se riuhtaisee parkitun nahkavyön housuistaan. Isoäiti kääntää levottomasti kylkeä alkovissa. Minä vain seison siinä lyijyraamien jähmettämänä.” (I, 225.) Tanssiminen näyttäytyy selkeänä syynä isoisän käyttämälle väkivallalle. Kontula (2008, 86) jaottelee tutkimuksessaan haastattelemiensa seksityöntekijöiden kokemuksia väkivallasta ja lapsuuden olosuhteista, mutta toteaa niillä olevan vähäistä merkitystä seksityöhön päätymiseen.

Isoisä tuntuu siirtävän jonkinlaista huorastigmaa omasta tyttärestään tyttärentyttarelleen yrittäessään suojella Sanjaa äitinsä ominaisuuksilta. Tähän suuntaan tulkintaani ohjaavat etenkin Sanjan huomioima äidin ”liian ylös kipuava hameenhelma” (I, 223) ja kuvaus tavoista, jotka on poistettava Sanjalta ”kuin liian paljastavat vaatteet” (I, 223). Vertaus paljastavien vaatteiden vaaroista konkretisoituu siinä, että Sanja nukkuu ”vieläkin poikien pyjamassa: liian pitkät lahkeet on rullattu ja ommeltu pusseiksi isoäidin pitkillä haparoivilla pistoilla” (I, 223). Äidin ylös nouseva hameenhelma on nimenomaan valokuvassa, ja Sanja on ”äitinsä kuva” (I, 199).

Sanjalle tanssi on ennen kaikkea ruumiillista ja osoitus hänen vapaudestaan. Nuorena rappukäytävässä tanssiessaan hän on olemassa vain itselleen ja vain itsensä tuomittavana:

Siinä kalsassa rappukäytävässä minä ensi kertaa kohtaan huonon puoleni. Siihen asti on huonous tullut isoisän kädestä tai isoäidin silmistä. Huonous on ollut tuomio, jonka olen joutunut vastaanottamaan nöyrästi. Tämä huono puoli on huono vain minulle. Vain minä tiedän sen. (I, 117.)

Vapaus korostuu, kun hän on muuttanut omilleen ja päässyt opettamaan tanssia: ”Sain opetuslapsia ja sen ansiosta vapauden. Pääsin hampurilaisrasvan hajusta hiuksissani. Pääsin salaamisesta. Pääsin isoisän varjosta.” (I, 59.) Tanssiminen on alun perin alkanut salaa, kun Sanja on tienannut rahat ensimmäiselle tunnille itse ja isoisän tietämättä.

Tulkitsen Sanjan isoisän liittävän Sanjaan huorastigmaa, kun hän koittaa kitkeä Sanjan käytöksestä ja olemuksesta tietynlaisia piirteitä. Ne yhdistyvät Sanjan hylänneeseen äitiin, joka valitsi itsenäisen ja matkusteleavan elämän ilman lastaan. Isoisälle etenkin Sanjan tanssiminen on erittäin epätoivottua ja hän rankaisee siitä Sanjaa ruumiillisesti. Tanssiminen muodostuu Sanjan omaksi salaisuudeksi rappukäytävässä, missä se kietoutuu myös seksuaalisuuteen, kun Sanja päätyy suutelemaan hänet yllättänyttä poikaa. Katson, ettei Sanjan voi tulkita eristäytyvän muista ihmisistä pelkästään seksityön aloittamisen vuoksi, vaan hän on muutenkin kasvanut ja oleillut enimmäkseen itsekseen eikä ikätovereidensa seurassa. Isoisän Sanjalle asettama huorastigma voi olla hänen itsensä tiedostamaa tai tiedostamattomaksi jäävää. Molemmilla tasoilla se yhdessä ulkopuolisuuden ja itsenäisyyden kanssa saattaa ohjata Sanjaa seksityön pariin, tai ehkä pikemminkin Kontulaa (2008, 83) mukaillen mahdollistaa sen valitsemista. Joka tapauksessa Sanja ymmärtää seksityön ja itämaisen tanssin yhteyden ajatellessaan sitä Johannan ja miesten näkökulmasta.

3.4 *Ilmestyksen* henkilöhahmojen subjektiudet

Kysymys ihmissubjektin luonteesta muotoutui alun perin filosofiassa, ja 1700-luvulta lähtien subjektin katsottiin olevan itsenäinen yksilö, joka kykeni käyttämään universaalia järkeään pyrkiessään hyvään elämään ja onnellisuuteen. Subjekti pystyi myös vaikuttamaan ympäristöönsä ja laittamaan käyntiin historiallisia muutoksia: subjekti oli siis kykenevä emansipaatioon.⁸ 1900-luvun aikana subjektin teoria muuttui kuitenkin monilla vähemmän emansipaatiokeskeiseksi. Esimerkiksi subjektin teorian kannalta yhdellä keskeisimmiksi katsotulla teoreetikolla, Michel Foucault'lla, subjekti jäi siihen vaikuttavien voimien ja valtasuhteiden alle pitkäksi aikaa. Muun muassa Lois McNay (1993, 197) kuitenkin katsoo Foucault'n myöhempien ajatusten joukosta löytyvän tilaa myös subjektin emansipaatiolle. Ymmärrän subjektin käsitteen sisältävän sekä subjektin alamaisena (*subject to*), jolloin

---

⁸ Subjektin historiasta tarkemmin ks. esim. Steinby 2011.

ihmissubjektiin voivat vaikuttaa esimerkiksi hallinnolliset järjestelmät, että subjektin toimijana (*subject of*), jolloin ihmissubjekti pystyy toimimaan itsenäisesti ja vaikuttamaan ympärillään vallitsevaan tilanteeseen (ks. Lehtonen 1998, 153–156). *Ilmestyksen* kohdalla katson keskeiseksi tarkastella henkilöhahmojen subjektiuksia ensisijaisesti suhteessa työhön.

Karkulehto (2011, 215) katsoo Sanjan tekevän seksityötä päämäärätietoisesti ja suunnitelmallisesti, eli omaa vapaata tahtoa ja toimijuutta osoittaen, mistä olen hänen kanssaan samaa mieltä. Sanja aloittaa seksityön itsenäisesti ja omasta aloitteestaan päämääränään hankkia ensin rahat polvileikkaukseen, sitten matkaan Kairoon. Karkulehto katsoo kuitenkin rahan tekevän Sanjasta subjektin sijasta objektin, kun hänen subjektiutensa ja minuutensa tuotteistuvat. Samalla se, että ”myytävänä tuotteena toimii minä itse” häivyttyy näkyvistä. Lisäksi hän näkee Sanjan ruumiin ja seksuaalisuuden esineellistyvän, kun Sanja tarkastelee seksiaktia tapahtumana, jossa hän itse on lähes ulkopuolisen tarkkailijan osassa. Karkulehto toteaa näin seksityöntekijän vapaan tahdon, toimijuuden ja subjektiuden häviävän ja hänen koko seksuaalisuutensa ja ruumiinsa esineellistyvän. (Karkulehto 2011, 215–216.) Samassa yhteydessä Karkulehto (2011, 215) huomauttaa Sanjan ”uhraa[van] alusta alkaen seksibisnekselle ja sen avulla ansaitulle rahalle mielensä lisäksi myös ruumiinsa”, minkä olenkin jo todennut kuuluvan seksityön vastaiseen puheeseen. Haluan tarttua nimenomaan tähän ruumiillisuuteen Sanjan seksityössä ja kysyä, voiko seksityö olla ainoaa työtä, jossa käytetään ruumista tavalla tai toisella? Eikö muissakin töissä käytetä ruumista ja niissä sallita jonkinlainen minän etäisyys työtätekevään ruumiiseen, mitä Karkulehto (2011, 215) ei analyysissään salli Sanjan hahmolle, vaan hänen mukaansa fyysisten palveluiden mukana myydään automaattisesti myös Sanjan minuus.

Johanna löytää lopulta työtä, kun opintotuet ja -lainat eivät enää riitä. Hän päätyy pakkaamaan mainoksia, ja tässäkin työssä on nähtävillä ruumiillinen ulottuvuus. ”Ja niinpä minä istun jo seuraavana iltana kymmenettä tuntia satulatuolin selässä ja pakkaan mainoskirjeitä. – – Käteni ovat hiertymillä, paperihaavoista herkät ja rosoiset.” (I, 135), Johannan työn kuvauksiin liittyvät toistuvasti kuvat työn vaikutuksista hänen kehoonsa. Mainosten pakkaaminen hiertää hänen kätensä jatkuvasti rikki: ”Haen häkin, nipsautan kirjeet sitojalla kiinni niin, että iho karsiutuu rikki, ja heitän paketin häkin pohjalle” (I, 143). Lisäksi työasento aiheuttaa Johannalle lähes jatkuvaa kipua:

Nousen, nikamat naksuvat ja häntäluuta särkee, vaikka kuinka painelen sitä sormillani. – – Häntäluuta juilii saman tien, kun pääsen istumaan. – – Olkapäitä särkee, selkää juilii, enkä pysty enää keskittämään katsetta loisteputkien riipivässä valossa. (I, 144–145.)

Työn ympärillä Johannan ajatukset osuvat toistuvasti ruokaan, tarkemmin sanottuna sen ostamiseen. Epämukavalla bussimatkalla töihin hän tekstaa Sanjalle ja pyytää tätä ostamaan kaurahiutaleita, töiden jälkeen kaupassakäynti lankeaa kuitenkin hänelle: ”Otan setelin ja lähden kauppaan. On vaikea päättää, mikä on olennaisinta. Ruisleipä vai maito? Voi vai juusto?” (I, 146.) Ostokset ovat yksi tärkeimmistä asioista, mistä naiset Johannan työpäivän aikana tekstaavat tai soittelevat, ”[s]oiton Sanjalle kahvitaulla. Muut kävelevät uteliaina vierestäni vessaan. Kauppalista, videoita, taas lisää videoita – –” (I, 140), Sanjan seurana toipilasaikana ovat kirjastosta lainatut tanssivideot. Rahan tarve tulee Johannalle viimeistään kotona vastaan myös muina päivinä: ”Kun tulen töistä, matto on vinossa ja sen hapsut sikin sokin. Keittiön pöydällä on avaamattomia kirjekuoria, joiden ikkunoista vilkkuu minun nimeni.” (I, 154), heti maton jälkeen seuraavana huomion kohteena ovat laskut keittiössä. Vaikka Johanna ei töissä ollessaan jatkuvasti keskity rahaan, on selvää, että raha on keskeisin syy hänen työnteolleen. Työtä tehdessä Johannan ajatukset keskittyvät enimmäkseen siitä aiheutuvaan kipuun.

Sanjallekin työn tärkein ominaisuus on siitä saatava raha ja sen tuleva käyttökohde, mitä hän miettii etenkin lupautuessaan ensimmäiselle seksityökeikalleen:

Ajattelen rahaa. Ajattelen lääkärin valkoista pitkää takkia ja mietin, onko kangas paksua ja jäykkää vai liehuuko se lääkärin perässä kuin viitta. Ajattelen seteleitä yöpöydän mahongintummalla kiiltävällä pinnalla. Vihreitä seteleitä. (I, 109.)

Myös tanssimisessa raha on ollut oleellista ennen polvivaivoja: ”Rahaa ei kerry tarpeeksi. Tili tuntuu hupenevan arkeen, vaikka jolkotan tanssitunnilta toiselle kuin pahainen rakki” (I, 101). Tavatessaan saman bisnesmiehen asiakkaanaan kolmatta kertaa, Sanjalla on mielessään rahat ja niiden tulevaisuus, sillä ne ovat keskeisessä asemassa hänen oman tulevaisuutensa kannalta:

Pidän kulmiani kuuntelevasti koholla, mutta vajoan itseeni.

Se on tuttu uni.

Kävelen halliin. Kymmenet naiset kääntävät tummat kasvonsa minuun päin. He pitelevät käsissään sormisymbaaleja. Heidän silmänsä ovat hiiltä ja sillä rajatut. Etusormen ja peukalon tarkalla zillien kopautuksella he valmistavat sisääntuloni. Zihzihzih, Zaynah! (I, 180.)

Hotellin baarissa, miehen purkaessa työpaineitaan, Sanja uppoutuu omiin ajatuksiinsa ja haaveilee esiintymisestä Kairossa. Sinne lähtemiseen hän kerääkin nyt rahaa, kun polvi on leikattu ja parantunut.

Mies päästää korahduksen saadessaan. Otan sen vastaan katsetta kääntämättä ja nousen limaiseksi käyneeltä vatsalta. Napsautan kondomin irti ja pudotan vessan kannelliseen roskikseen. Suihkutan käsisuihkulla tapahtuman jäljet pissan sekaan vessanpönttöön. – – Taitan setelit ja sujautan laukun sisätaskuun. Pidän salaista käteiskassaa kellarikomeron perällä kenkälaatikossa. (I, 181.)

Sanja siistiytyy välittömästi aktin jälkeen ja seuraavana hänen mielessään on palkaksi saatu raha. Karkulehto (2011, 215–216) näkee pikaisen siistiytymisen ja seksin ajattelun ”tapahtumana” Sanjan keinona sulkea itsensä tilanteen ulkopuolelle käyttäen samaa strategiaa, kuin hyväksikäytöstä selviämisessä voidaan käyttää. Toisaalta mielestäni tämän voi tulkita myös itsensä motivoimiseksi ja ikävystyttävän työtilanteen aikana tapahtuvaksi haaveiluksi, jota ovat kokeneet myös Kontulan (2008, 124) ja Sophie Dayn (2007, 38) haastattelemaat seksityöntekijät. Tätä tulkintaa tukee mielestäni myös Sanjan näkemys heteroseksin meditatiivisuudesta:

Mutta jatkuva rytminen takominen. Siinä on tiettyä hartautta niin kuin meditaatiossa. Rytmien ylläpitäminen rohkaisee katoamaan jonnekin. Ajatukset valahtavat harteilta ja nitkuva sänky, likaiset tennissukat ja alkoholin kirpeä haju katoavat. (I, 127).

Sanja selvästi kuitenkin painii itsensä kanssa suhteessaan seksityön tekemiseen: ”Joskus olen iloinen, että tunnen edes kipua. Ettei ruumiini kokonaan katoa, kun luovutan sen hallinnan jollekulle toiselle, edes hetkeksi.” (I, 127.) Ruumiinsa hallinnan menettämisen kokemuksen lisäksi seksi toisinaan sattuu Sanjaan ja asiakas tuntuu olevan aktin aikana kontrollissa, kuten Sanjan kuvatessa ensimmäistä seksityökertaansa, jolloin asiakas ”käänteli asentoihin kyselemättä. Mies pani kipua hipoen ensin peräaukkoon — —” (I, 126). Nämä yhdessä tuntuvat puhuvan sen puolesta, ettei Sanja ole asettanut työssään rajoja, joiden Kontula (2008, 109–112) kuvaa olevan seksityössä elintärkeitä, joskin haastavia asettaa. Myös seksi Johannan kanssa on Sanjalle monimutkainen asia ja toisinaan fyysisesti kivuliasta: ”Peräänantamattomat sormet sekä satuttavat että pingottavat minua. Johanna on uppeluksissa kokemuksessa.” (I, 148.) Nautinnon ja kivun välinen raja on Sanjalle häilyvä.

Kipua ja nautintoa on vaikea erottaa toisistaan. Jos ei voi tuntea nautintoa, tuntuu hyvältä kokea kipua. Tuntea jotain, joka väistämättä piirtää rajani. — —

Eikä kipu ole vain vastenmielistä. Se on yksi nautinnon lajeista. Ja se riittää Johannalle. (I, 148.)

Sanja tuntuu siis ainakin jossain määrin myös seksissä Johannan kanssa antavan tälle ohjat ja jonkinlaisen vallan tilanteessa, kun etusijalla on se, mikä Johannalle ”riittää”.

Sanja on siis tulkintani mukaan itsenäinen subjekti ja kykenevä päämäärätietoiseen toimintaan. Hän kuitenkin etsii vielä rajojaan ja keinoja niiden asettamiseksi erityisesti seksityössä. Oleellista on mielestäni se, kuinka kivun ja vietävän olemisen kuviot ovat mukana myös Sanjan ja Johannan välisessä seksissä: ei voi vetää johtopäätöstä, että vain työnä tapahtuva seksi olisi Sanjalle monimutkaista ja välillä kivuliasta.

Työn osalta sekä Johanna että Sanja näkevät sen ensisijaisesti keinona hankkia rahaa. Johannalla mielessä ovat ruokaostokset ja laskut työn ympärillä, ja Sanja motivoi itseään asiakkaan kanssa harrastamansa heteroseksin puuduttavuudessa ajattelemalla palkkansa käyttökohteita. Samalla seksityö on kuitenkin Sanjalle haastavaa ja hän yrittää käsitellä sitä yksin. Täten en voi olla täysin samaa mieltä Karkulehdon kanssa, joka katsoo Sanjan subjektiuden häivyttävän ja hänen ruumiinsa esineellistyvän seksityössä: Johanna ei mielestäni ole kaukana samasta mainoksia pakatessaan, etenkin ruumiinsa osalta. Molemmat naiset kokevat fyysistä kipua työssään. Nämä yhtäläisyydet korostavat seksityötä työnä, joskin virallisilta työmarkkinoilta piiloisena sellaisena. Työtä tehdessään sekä Sanja että Johanna ovat itsenäisiä subjekteja, mutta samalla myös subjekteja kapitalistisessa talousjärjestelmässä, jossa heidän on pakko tehdä töitä saadakseen elämiseen tarvittavaa rahaa. Karkulehto ja Leppihalme (2018, 264, 281) pyrkivät artikkelissaan tarkastelemaan seksityötä prekaarina työnä ja siten työnä töiden joukossa, minkä he toteavat voivan edistää seksityöntekijöiden asemaa. Silti he katsovat, ettei *Ilmestyksen*kään Sanja ole itsenäinen toimija, kun hän joutuu seksityöhön toimeentulon pakon edessä. Olen siis Karkulehdon ja Leppihalmeen artikkelin kanssa samoilla linjoilla sikäli, että Sanja toimii kapitalistisen yhteiskunnan talousjärjestelmän paineen alla. Kuitenkin yhdessä Johannan hahmon kanssa ja laajemmassa kehyksessä, seksityön, Johannan työn ja seksuaalisuuden, mukaan ottaen näkisin sekä Sanjassa että Johannassa myös toimijuutta.

Karkulehto (2011) näkee yhdessä tutkimissaan *Ilmestyksessä* ja Sofi Oksasen *Baby Janessa* (2005) heteroseksuaalisten ihmissuhteiden olevan ”kulutus- ja riistosuhteita”, joissa naiset alentuvat rahalla ostettavissa olevien kulutushyödykkeiden ja objektien asemaan.

Miespuoliset henkilöhahmot taas ”rakentuvat sukupuolina pelkän seksuaalisuuden kuluttamisen ja kuluttajuuden kautta” ja ovat siis kuluttavia subjekteja. (Karkulehto 2011, 226.) Karkulehto toteaa myös Pietarin hahmon sopivan tähän kuvaan kiinnittämällä huomion juuri Johannan ja Pietarin väliseen seksikohtaukseen. Johanna vertaa seksiä ”huonoon pornovideoon” (I, 213) ja kuvaa itsensä olevan ”juuri niin tympääntyneen keskittyneen näköinen kuin vain voi palkkalainen olla” (I, 214). Karkulehto (2011, 228) toteaa Johannan liittävän siis heteroseksin maksulliseen seksiin, ja vertauksessa pornovideoon myös heterosuhteiden keinotekoisuus asettuu näkyviin.

Jään kuitenkin miettimään Pietarin suhdetta Karkulehdon yksinkertaiseen käsitykseen teoksen mieskuvista. Sekä Sanja että Johanna päätyvät harrastamaan seksiä Pietarin kanssa, mutta Pietari ei vaikuta tilanteissa subjektilta, joka alistaisi naiset seksuaalisiksi objekteiksi. Lisäksi Pietari on kirjaimellisesti Sanjan nimeämä, molemmat naiset käyttävät tätä nimeä eikä Pietariin viitata hänen oikealla nimellään Peter kertaakaan. Sanja kertoo nimen korostaen sen suomenruotsalaista taustaa, ”Pietari on oikeasti *Peetter*, vanhempiansa ja sukunsa valloittajaverta. Kutsun sitä Pietariksi jonkinlaisena kunnianosoituksena sille ja vanhalle kotikaupungilleni. Sidon ne yhteen.” (I, 52.) Sanja siirtää Pietarin pois suomenruotsalaisuudesta ja liittää hänet omaan venäläiseen taustaansa.

Sanjan saapuessa Pietarin asuntoon hän menee suoraan asiaan:

En anna Pietarille tilaa puhua tai edes henkäistä hätää. Istun lihaisalle vatsalle ja työnnän suuni sen suulle. Se hätkähtää hetkeen ja tarttuu ensin selkään, sitten rintoihin. – – Pietari etenee sykäyksittäin kimppuuni, mutta pidän paikkani sen päällä. (I, 104.)

Vaikka Sanja kuvaa Pietarin käyvän lopulta hänen kimppuunsa, aluksi kimppuun kävijä on Sanja itse. Hän tiedostaa Pietarin voivan hätäntyä äkkinäisestä lähestymisestä mutta ei anna miehen osoittaa sitä, ei anna hänen ”henkäistä hätää”. Sanja myös säilyttää tilanteessa kontrollin pysymällä Pietarin päällä ja ylipäänsä saapumalla Pietarin asuntoon, jolloin hän pystyy poistumaan sanaakaan sanomatta välittömästi aktin jälkeen.

Näin ollen Karkulehdon tulkinta *Ilmestyksen* naisista objekteina ja miehistä subjekteina ongelmallistuu ja on mielestäni liian yksioikoinen. Tästä huolimatta samaistun Karkulehdon (2011, 219) näkemykseen siitä, kuinka *Ilmestys* asettaa heterosuhteet epänormaaliin asemaan: Pietarin ja Johannan välisen seksin rooleja kääntävän väkivaltaisuuden lisäksi

Pietari ei ole vahva ja hallinnassa oleva, perinteiseen maskuliinisen miehen rooliin asetettu henkilöahmo siinä missä Sanja ja Johanna tekevät itsenäisesti suunnitelmia ja valintoja, joilla on selkeitä päämääriä.

3.5 Yhteenveto: seksityöhön päätyminen syitä *Ilmestyksessä*

Sanjan seksityö seuraa siis monelta osin Kontulan (2008) väitöstutkimuksessaan tekemiä huomioita. Sanja aloittaa seksityön laittamalla ilmoituksen nettiin, tapaa asiakkaita pääosin hotellissa, määrää palveluidensa hinnan itse ja hyödyntää siviiliinpaluurutiinia sekä valenimeä Zayna erottamaan työminänsä ja siviiliminänsä. Hän pyrkii hallitsemaan huorastigmaa salaamalla seksityön kokonaan, myös kumppaniltaan Johannalta. Seksityö on Sanjalle väliaikainen keino ansaita rahaa polvileikkaukseen, kun hänen päätyönsä tanssinopettajana käy mahdottomaksi polvikivun vuoksi. Leikkauksen jälkeen Sanja jatkaa seksityötä päästäkseen etenemään tanssiurallaan tanssijaksi Kairoon.

Sanja ei juurikaan pohdi muita mahdollisia töitä kuin seksityötä tanssimisen estyessä. Hänen mahdollisuuksiaan rajaa huomattavasti hänen alhainen koulutustasonsa sekä kipeä polvi, mikä estää suurimman osan fyysisistä töistä: kuten Kontulan tutkimuksessa, *Ilmestyksessä* seksityö näyttäytyy mahdollisena vaihtoehtona fyysisesti raskaille matalapalkka-aloille (Kontula 2008, 223). Johanna päätyy nimenomaan matalapalkkaiseen työhön pakkaamaan mainoksia, mikä on hänelle fyysisesti raskasta. Molemmat naiset tekevät työtä, jossa on hyvinkin fyysinen ulottuvuus: Johanna ei töissä ollessaan ajattele juuri muuta kuin töitä, kipua ja Sanjaa. Sanjan molemmat työt ovat erittäin fyysisiä, joskin kivun kokemukset tulevat enemmän esille seksityön yhteydessä. Sekä Johannan työ että Sanjan hänelle itselleen seksuaalisesti merkityksetön seksityö ovat naisille ensisijaisesti keinoja ansaita rahaa, eivätkä kutsumusammatteja.

Sanja on lapsena ja nuorena viettänyt paljon aikaa yksin, mikä on osasyynä siihen, etten katso hänen eristäytyvän entisestään seksityön aloitettuaan. Hänen isoisänsä liittyy Sanjaan huorastigmaa yrittäessään ohjata häntä pois ”huonona naisena” näyttäytyvän äidin mallista.

Tanssi muotoutuu Sanjalle keskeiseksi keinoksi tuntea itsensä vapaaksi ja se liittyy samalla seksuaalisuuteen sekä ruumiillisuuden kautta äidin kuvaan. Sanja ei välttämättä tiedosta isoisän häneen asettamaa huorastigmaa, mutta hän huomaa huorastigman viimeistään ajatellessaan itämaisen tanssin ja seksityön samankaltaisuutta Johannan ja miesten näkökulmasta. Vähintäänkin ulkopuolisuus ja itsenäisyys voivat mahdollistaa Sanjalle seksityön valitsemista, kuten Kontulan (2008) tutkimuksessa. Lisäksi seksityötä voi mahdollistaa Kontulan havaintoja (2008) ja myös Dayn (2007) tutkimusta mukaillen Sanjan kuuluminen seksuaalivähemmistöön naisen kanssa seurustelevana naisena.

Sanjan ja Johannan hahmot ovat itsenäisiä ja päämäärätietoisia subjekteja. Samalla he ovat kuitenkin kapitalistisen yhteiskunnan alaisia, sillä raha on heidän elämislleen välttämätöntä ja sitä on hankittava työllä. Sen sijaan Pietari on hahmona huomattavasti enemmän objektin kaltainen: hän on Sanjalle väline kokeilla seksiä miehen kanssa seksityön aloittamista varten ja Johannalle jonkinlainen harhautus, kun tämä pelkää Sanjan poissaollessa. Olen siis eri mieltä Karkulehdon (2011, 226) analyysin kanssa, mielestäni on turhan yksioikoista tulkita *Ilmestyksen* naisten olevan objekteja ja miesten ensisijaisesti seksuaalisesti kuluttavia subjekteja. Voin kuitenkin olla samaa mieltä Karkulehdon (2011, 219) kanssa teoksen taipumuksesta ”pervouttaa” heteroseksuaalisuutta: sitä asettaa epänormaalin asemaan sen keskeinen paikka seksityössä tapahtuvana ja siihen liittyvänä, kuten Sanjan ja Pietarin seksiaktissa, ja lisäksi sen kietoutuminen väkivaltaan Johannan ja Pietarin välisessä seksissä Johannan suunnalta tulevana väkivaltana.

4 *Julkeat*

Vuonna 2010 ilmestynyt *Julkeat* on Elina Loisan esikoisteos. Häneltä on julkaistu myös romaani *Rajantakaiset* vuonna 2016. *Julkeat* on nimettömäksi jäävän nuoren naisen kuvaus elämästään yhteiskunnan marginaalissa: hän jättäytyy tarkoituksella töiden ja opiskelun ulkopuolelle. Minäkertojan päivät, tai lähinnä yöt, täyttää ensisijaisesti juhliminen, kapakasta toiseen kiertely ja töiden välttelämisen suunnitteleminen hänen sydänystävänsä, homoseksuaalin Maxin kanssa.

Aloitin tarkastelemalla päähenkilön taustaa ja suhdetta työntekoon sekä rahaan, sillä nämä tekijät ovat keskeisiä hänen ryhtyessään seksityöhön. Kutsun hänen keinojaan hankkia rahaa lähtökohtaisesti seksityöksi, mitä puolustan luvussa 4.2. Problematisoin näkökulman sitä seuraavassa luvussa ja tarkastelen tekijöitä minäkertojan ”työssä”, jotka eivät sovi yhteen seksityön määritelmien kanssa. Puhun ”työstä” lainausmerkeissä, kun en tarkastele hänen toimintaansa seksityönä, johon kuuluvat usein seuraavat säännöt:

1. Kaupan ehdot (myytävänä olevat palvelut, niiden kesto ja hinta) sovitaan etukäteen.
2. Maksu suoritetaan etukäteen ja käteisellä, jos ei toisin ole sovittu.
3. Kondomia käytetään aina, myös suuseksissä.
4. Molempia osapuolia sitoo vaitiolovelvollisuus. (Kontula 2005, 27.)

4.1 Minäkertojan elämänfilosofia

Sekä päähenkilö että Max ovat kotoisin samasta pienestä merenrantakaupungista. Heillä molemmilla on menestyvät vanhemmat, jotka ovat pedanneet myös lapsilleen samanlaista tulevaisuutta. Minäkertojan vanhemmat ovat suunnitelleet hänen tulevaisuutensa uraohjuksena valmiiksi, omaan malliinsa sopivaksi:

Tärkeintä maailmassa on asema, jonka saavutat. – – Niiden ostettuun elämäntyyliin ei sopinut koulupudokas jälkeläiseksi, ei kunnianhimoton tunteilija tai päämäärätön

haaveilija tyttäreksi. Ne olivat miettineet jo kaiken valmiiksi. (*Julkeat*, jatkossa J, 152.)

Maxin vanhemmat sen sijaan painottavat poikansa vapautta, tosin vain siltä varalta, jos hänellä sattuisikin olemaan luontaisia lahjoja: ”Sen vanhemmat eivät olleet koskaan raaskineet patistaa sitä läksyjen ääreen, ettei luovuus vain kärsisi, jos poika olisikin uinuva superlahjakkuus.” (J, 78.) Max suorittaakin yliopistotutkintonsa loppuun siinä missä minäkertoja jättää omansa kesken. Kyse ei kuitenkaan ole Maxin lahjakkuudesta, sillä yliopistoura on ollut kaksikon yhteinen ponnistus: ”Kävimme vuorotellen pakolliset peruskurssit ja täytimme tenteissä vuorollamme kaksia papereita” (J, 79) ja kertoja on kirjoittanut Maxin lopputyön.

Yliopistoaika on molemmilla vanhempien rahallisesti tukemaa. Maxin vanhemmat ”rahoittivat optimistisina poikansa tietä kohti menestystä sulkien silmänsä siltä tosiasialta, että keskitason tyypit jyräsivät ohi niiden luovasta nerosta” (J, 82). Minäkertojan vanhemmat ”tekivät tunnollisesti kuukausittaisen tilisiirron pitääkseen minut opintitiellä ja kunnon elämässä” (J, 81). Hän kuitenkin toteaa huijaavansa itseään opiskelulla:

Valmistuisimme ammattiin, elämään ja kohtaloon, jonka olimme ainoastaan perineet vanhemmilta. Ja kaikki vain siksi, että ne rahoittaisivat elämämme.

Se oli epärehellisyyttä itseä kohtaan. En halunnut tavoitella jotain mitä en tunnistanut kaukaa saati läheltä. (J, 81–82.)

Hän päätyy asunnottomaksi, kun vanhempien antama avustus loppuu opintojen mukana. Max sen sijaan saa omilta vanhemmiltaan rahallista tukea myös valmistuttuaan ja jäätyään suoraan työttömäksi omasta tahdostaan. Tuesta riittää myös minäkertojalle mukavan elämän ainekset, kun he kuluttavat ”vuorotellen omaa ja vuorotellen Maxin työttömyyskorvausta, ihanan varmana siitä, että vaikka korvaus oli pieni, liikenä Maxin vanhempien sponsorirahastosta minullekin litrakaupalla kahvia, drinkkejä ja yhdessä valmistettuja illallisia” (J, 168).

Vanhempiensa hänelle suunnittelemassa elämässä päähenkilö tahtoo välttää nimenomaan oravanpyörän. Lisäksi hän huomaa tilanteensa yhtymäkohdat Suomen kansallisen tason talouskehitykseen: ”Äiti ja isä olivat sitä viimeistä vanhempiaan varakkaampaa sukupolvea –” (J, 152). Minäkertoja toteaa tajunneensa 16-vuotiaana, että ”elämä on pahimmalla mahdollisella tavalla ulkoistettu” (J, 151), kun hänen ystävänsä tekee itsemurhan. Ystävä on ennen kuolemaansa elänyt minuutintarkan pakkomielteisen päiväjärjestyksen mukaan:

Siihen oli kirjoitettu täyteen jokainen vuorokauden tunti. Kaikki mitä ystäväni aikoi päivän aikana tehdä, oli merkattu kellon tarkkuudella. Jopa jokainen salaatinlehti ja vesilasillinen oli päätetty etukäteen. (J, 141.)

Tytön ponnistelut ovat turhia, vaikka "[a]rvosanat olivat nousseet, paino laskenut – –. Jalkakyykyjen ja vatsalihasliikkeiden määrä lisääntyi joka päivä kymmenellä." (J, 142.) Hän ajaa itsensä loppuun tulevaisuuden paineen alla jo yläasteella ja uskoutuu siitä päähenkilölle: "Vaikka mä yritän niin musta tuntuu aina että mä oon jotenkin liian vähän. – – Tuntuu että elämä vaan jatkuu ja jatkuu eikä lopu ikinä." (J, 143.) Minäkertoja löytää tytöstä jonkinlaisen sielunsisaren hänen kuolemansa jälkeen ja tuntee ymmärtäneensä häntä ja hänen kärsimystään. Kertoja tuntee, että olisi voinut "yrittää ymmärtää elämisen ongelmallisuutta" (J, 145) vain tämän tytön kanssa.

Minäkertoja tulkitsee ystävänsä pelänneen ja paenneen työelämän ja kapitalistisen yhteiskunnan oravanpyörää tehdessään itsemurhan. Hän suostuu menemään lukioon, koska tarvitsee miettimisaikaa ja vanhemmat tarjoavat "jokaisesta läpi rämmitystä lukiokurssista – – tukun seteleitä" (J, 154). Päätös tuntuu kertojasta hänen periaatteidensa vastaiselta, vaikkei hän aiokaan jatkaa lukion myötä vanhempiensa viitoittamalle tielle: "Siitä huolimatta tuntui kuin olisin myynyt sieluni ja häpäissyt ystäväni muiston." (J, 155.) Ystävä muodostuu muistutukseksi siitä, miksei oravanpyörään ole lähtemistä. Kiireisen ja stressaavan työelämän sijaan kertojan unelmaelämä on hänen mielestään yksinkertaista: "Ei mitään kovin ihmeellistä. Vain rahaa ilman työtä, rakkautta ilman vaivaa, hauskanpitoa ilman turhia jälkipuheita." (J, 8.)

4.2 Seksityön piirteet minäkertojan toiminnassa

Teoksen alussa minäkertojan elämä on mukavalla tolalla: hän on saavuttanut haaveidensa mukaisen aseman.

Juuri näinhän olen aina halunnut elää. Juuri tähän olen kasvanut. Juuri tähän me pyrimme Maxin kanssa silloin kun vielä olimme nuoria eikä ollut mitään velvoitteita mihinkään suuntaan. (J, 27.)

Tämän makean elämäntavan mahdollistaa Anna, jota minäkertoja kutsuu Maxin seurassa ”Pankkiautomaatiksi”. Anna järjestää hänet luokseen vuokratyöfirman kautta seurattuaan tämän laiskottelua taloyhtiön pihapiirissä, ja yhteisen yön jälkeen naiset päätyvät molemminpuoliseen sopimukseen:

Sinä päivänä sovimme, ettei se enää tilaa mitään vuokratyöfirman kautta vaan maksaa kaiken minulle ilman verokortteja ja muita välikäsiä. Ja maksaa pikavippini, laskuni ja baari-iltani, ja jos se kustantaa elämäni, ei sen tarvitse enää ikinä olla yksin. (J, 32–33.)

Yön viettämistä Annan luona on vauhdittanut hänen tarjoamansa ”koomajuoma”. Minäkertoja tituleeraa yötä ”työtapaturmaksi”, sillä Annan sekoittaman drinkin ja heidän harrastamansa seksin jälkeen ”seuraava asia, mitä tajusin, oli seuraavan päivän alkuiltä” (J, 31). Hän miettii hämmentyneenä, ettei hänellä koskaan aiemmin ole mennyt muisti alkoholin seurauksena, saati sitten vain yhdestä juomasta.

Päähenkilön mukava tilanne Annan kanssa ei kuitenkaan jatku loputtomiin. Anna kyllästyy elätettävänsä juhlivaan elämäntapaan, häntä ei enää ”huvita istua täällä yksin odottamassa, että neiti pubiruusu raahautuu kotiin” (J, 59). Lisäksi Anna kokee olevansa tälle yhdentekevä, paitsi rahan suhteen: ”Vain se sinulle kelpaa, sinä tulet ja haet täältä rahaa, ja kun olet minun kanssani, voisit olla kenen tahansa kanssa.” (J, 58.) Hän ottaa esille heidän sopimuksensa: ”Minä haluan seurustelua. Suudelmia. Seksiä. Meillä on sopimus! En minä sinua täällä ilmaiseksi pidä.” (J, 58.) Riita päättyy siihen, että päähenkilö poistuu siltä erää lopullisesti *sugar mamansa* asunnosta.

Ennen Annan löytämistä, menetettyään opiskelujen lopettamisen myötä asuntonsa, kertoja on asunut Maxin luona. Välillä hän on antanut Maxille enemmän elintilaa turvautumalla baarista löytämiinsä miehiin, joilta tietää saavansa yöpaikan helposti.

Varmin ja helpoin tapaus oli niin sanottu kolmen minuutin muna. Sellaiset miehet ovat hyviä olemassa, jos tarkoitus on vaan mennä nukkumaan jonnekin yhdeksi yöksi. – – Niiden luokse voi ongelmitta jäädä myös toiseksi, kolmanneksi ja vaikka kuinka moneksi yöksi. (J, 52–53.)

Hän toteaa kuitenkin, ettei näiden miesten luo voi jäädä ”liian pitkäksi aikaa, etteivät ne ala kuvitella vakiintuneensa. Sitä sirkusta ei halua kokea, oli sitten kuinka akuutti asunnottomuus tahansa.” (J, 53.) Lisäksi hänellä on oma ”biologinen pakkonsa”, joka ajaa hänet ”kuumaverisen ravurin kyytiin”. Tällaisen rakastajan hän tarvitsee ”muutaman kerran

kuukaudessa, ja sen jälkeen jaksoi taas keskittyä nautinnon sijaan yösijan etsimiseen” (J, 53). Ns. yösijamiesten etsiminen ja mahdollinen seksi heidän kanssaan näyttäytyy siis minäkertojalle puhtaasti keinona saada katto päänsä päälle, vastakohtana hänen kuukausittain tapaamien rakastajiensa kanssa koetulle nautinnolle. Yösijan saaminen on yksi asia, johon seksuaalisia palveluksia voidaan vaihtaa sellaisessa seksityössä, jota tehdään päivittäisen selviytymisen mahdollistamiseksi, nimenomaan vaihtoehtojen puutteessa. Tätä kuvataan englanninkielisessä tutkimuksessa käsitteellä *survival sex work*, jota on käytetty erityisesti HI-viruksen ehkäisyyn liittyvässä ja huumeiden käytön tutkimuksessa. Se on oleellinen käsite myös seksuaalisten vaihtosuhteiden tarkasteluun länsimaiden ulkopuolella. Selviytymisseksityöhönkin liittyy kuitenkin molempien osapuolten tietoisuus vaihdettavista palveluksista tai hyödykkeistä. (McMillan et al. 2018, 1523.) Tämän vuoksi en katso sen sopivan päähenkilön toimintatapaan.

Purettuaan järjestelyn Annan kanssa minäkertoja löytää toisenlaisen tavan turvata katon päänsä päälle. Baarissa hän miettii, kuinka on ”lapsesta asti myös pelannut uhkapeliä kohtalon kanssa. Jos seuraava auto on punainen, minä pääsen Linnanmaalle. Jos tuo hyttynen ei pistä minua, mummi ei kuole.” (J, 96.) Pian hän kuitenkin kehitti peliään sellaiseksi, johon hän itse saattoi vaikuttaa: ”Jos ehdin radan yli ennen kuin juna tulee, saan sydänystävän. Jos opettaja ei huomaa, että valehtelen, en saa jälki-istuntoa. Loogista ja haastavaa.” (J, 96.) Tähän peliin hän turvautuu nytkin:

Minä selviän tästä tilanteesta jos... Katson ympärilleni. Nurkkapöydässä istuu nuori tyttö, tuskin täysi-ikäinen. – – Se tuntuu olevan irrallaan muusta ympäristöstä, aivan kuin se olisi leikattu irti toisesta kuvasta ja aseteltu uuden päälle. Ihan selkeä merkki.

Selviän tästä, jos saan iskettyä tuon tytön. (J, 96.)

Minäkertoja onnistuu saamaan tytön ihastumaan häneen, riesaksi asti: ”Tyttö on alkanut soitella minulle. Ensimmäisen soiton jälkeen lakkaan vastaamasta, ja kännykkä täyttyy viesteistä, joiden sisällön tietää lukemattakin.” (J, 99.) Parin kuukauden päästä tytön poikaystävä lähestyy päähenkilöä pyytäen häntä jättämään tytön rauhaan, pojan omaksi. Kertoja huomaa mahdollisuuden tienata rahaa:

Voisin tietysti rauhoittaa poikaa kertomalla, ettei tyttö kiinnosta minua. – – Mutta minulla on bisnestajua, enkä puhu typeryyksiä tehdessäni kauppvoja. Minulla on bisneshajua, ja nenäni tuntee tietyn tuoksun, joka lupaa parempaa suhdannetta.

Poika on töissä Hesburgerilla ja antaisi minulle kaksituhatta euroa, jos jättäisin tytön rauhaan. (J, 102.)

Poika tarjoaa sukellusmatkaan säästämäänsä rahoja, ja minäkertoja vaatii ”vähintään viittätuhatta” (J, 103). Poika uskaltaa tinkiä, ja kaupat tehdään neljästätuhannesta eurosta: ”Sillä summalla myyn tyttöystävän sille takaisin” (J, 103). Näin tienaamillaan rahoilla päähenkilö saa uuden asunnon ja hetkeksi railakkaan elämäntyyliinsä täysin mitoin takaisin. Uutta asuntoa juhlistaessa hän etsii jo seuraavaa mahdollisuutta ansaita rahaa:

Vilkaisen ympärilleni, sillä menestyjät ovat töissä vapaa-ajallakin.

Ikkunapöydässä istuu nainen tyhjiä lasien kokoelma edessään, omiin ajatuksiinsa keskittyen mutta ympäristöä silmälläpitäen. Siinä on jotain samaa kuin korallipojan tyttöystävässä. En ole pitkään aikaan ollut näin luottavainen tulevaisuuden suhteen. (J, 111.)

Minäkertoja hioo itselleen ammatin naisten iskemisestä:

Rakkaus on sananmukaisesti työtä. Keikkatyöläisen tunti- tai nettotoimeksiannon silti aika huonosti, ja ansiot ovat epätasaiset ja epävarmat. – – minun kaltaiseni ammattilainen pistää kaiken peliin monessa sängyssä treenattua kielitaitoa myöten. (J, 120–121.)

Minähän teen vain työtäni. Jokainen haluaa olla rakastettu, ja nyt minä olen. Minä olen. Jokainen naiseni vuorotellen rakastaa minua, ja jotkut niistä tuntevat niin ensimmäisen kerran elämässään. (J, 127.)

Hän siis pitää itseään eräänlaisena rakkauden ammattilaisena, ja nimenomaan seksi on hänen työtavassaan oleellista.

Kertojan tienamistarkoituksessa iskemät naiset ”ovat suurimmaksi osaksi nuoruuden unelmiensa pettämisiä pätkätyöläisiä, joiden elämä on siirtynyt kalenterin sivuille merkattuihin velvoitteisiin” (J, 118). Näillä naisilla ”on kaikki hyvin” (J, 117) ja he ovat saavuttaneet unelmiensa tasaisen ja turvallisen elämän, mutta he ovat silti, tai ehkä juuri saavuttamansa elämän kiireisyyden vuoksi, onnettomia. Tällaisten naisten on odotetun onnellisuuden puuttumisen vuoksi ”helppoa tehdä yksi sivuaskel, valita täysin toinen tie, hetkeksi” (J, 119) päähenkilön kanssa. Minäkertojan kohteena on naisia iskiessään heidän puolisojensa rahat:

Ainoa mikä minun pitää onkia rivien välistä ajoissa selville, on se, etteivät niiden miehet missään tapauksessa ole opiskelijoita, työttömiä tai ylivelkaantuneita – – sillä minulle eivät pikkurahat riitä. (J, 119).

Tarkoituksena kun on, kuten ”korallipojan” tapauksessa, että naisen puoliso maksaa minäkertojalle saadakseen naisen takaisin itselleen. Oleellista on siis miehen varakkuus mutta se ei vielä takaa muhkeaa ansiota: ”Tietenkin rikkaammalla on enemmän antaa kuin köyhemmällä, mutta mikäli rahaa on enemmän kuin rakkautta, on liian helppo jättää sivuraiteille ajautunut puoliso sille tielleen – –.” (J, 119.) Virhearvioitakin voi sattua, kuten muutamalla kerralla ”sekä nainen että mies olivat niin fiksuja ja kypsiä, että saattoivat sopia asian keskenään, ilman että raha liikkui mihinkään suuntaan” (J, 119–120).

Virhearvioita voi sattua myös toisella tapaa.

Joka ammatissa on varjopuolensa, ja minun valitsemassani on loukkaantumisriski välillä turhan suuri. – – Kokonaisella karaatilla naisensa kihlannut projektipäällikkö tuntee kukat ja timantit mutta ihmistä ei. Ja sen piti taata vuokranmaksuni. (J, 130.)

Minäkertojan kimppuun käy mies, jonka kihlatun löytämisen kertoja luuli olevan hänelle ”seitsemän oikein ja lisänumerot” (J, 128), mutta sen sijaan hän saa ”haljenneen huulen, mustan silmän, särkevät lihakset ja lievän aivotärähdyksen.” (J, 130.) Kertoja liittää väkivallan mahdollisuuden ensisijaisesti työhönsä naisten iskijänä sen aloitettuaan. Vielä Annan kanssa ollessaan hän miettii todennäköisten uhkien olevan ”liian humalainen riidanhaastaja, verbaalinen ahdistelija, impulssimurhaaja tai muu tyyppillinen suomalainen” (J, 9–10).

Minäkertoja näkee iskemänsä naiset ja erityisesti seksin heidän kanssaan nimenomaan keinona saada rahaa:

Tämänkertainen lottoarvontani hyrisee tyytyväisenä kuin hyvin pidetty kotikissa, kun kieleni pyörii väsymättömän generaattorin lailla ja sormeni takovat rahaa liikkuen ketterästi kuin hämähäkinkoivet sen reisien välissä. (J, 128.)

Kertoja rinnastaa seksuaaliset toiminnot suoraan rahan ansaitsemiseen. Tienestien epävarmuus saa hänet kuvailemaan naisia ”lottoarvonnoiksi”. Hänen pohdinnoissaan korostuu myös läheisyyden muuttuminen ensisijaisesti työksi. Saatuaan oman asunnon Annasta eroamisen jälkeen hän iloitsee voivansa nyt päättää ”itse, missä asennossa iltani viettäisin, ja jos haluaisin, menisin sänkyyn vain ja ainoastaan nukkumaan” (J, 106). Erityisesti suu on alkanut tuntua minäkertojasta työvälineeltä: ”Olen haaveillut siitä, että ei tarvitsisi käyttää suuta muuhun kuin syömiseen; jos ei huvittaisi, en imisi, nuolisi tai puhuisi ketään tyytyväiseksi.” (J, 106.) Kotipaikkakunnalla Maxin kanssa käydessä he nukkuvat samalla sohvalla, ja kertoja nauttii läheisyydestä ilman, että se sisältää seksiä tai läheisyyttä

osana työtä: ”On hyvä olla lähellä toista ihmistä ilman, että rahahanat ovat auki kumpaankaan suuntaan. Ilman että veri suonissa alkaisi valmistella kehoa eteenpäin.” (J, 159.)

Anna Kontula toteaa tutkimuksessaan (2008, 82–85) seksityöntekijöitä yhdistäväksi piirteeksi aiemmat marginalisoitumisen kokemukset, joiden hän katsoo voivan olla lähtöisin henkilön persoonallisuudesta itsestään tai ympäristöstä, joka on sulkenut henkilön ulkopuolelle. Kontula (2008, 85) näkee näiden toiseuden kokemusten auttavan seksityöntekijöitä ”uhmaamaan sosiaalista järjestystä” jo nuorena, mikä osaltaan mahdollistaa seksityön aloittamista myöhemmin. *Julkeiden* minäkertoja on asettunut yhteisön ulkopuolelle kahdesti nuoruudessaan. Hänen ystäväporukansa hajoaa yläasteella, kun elämänsä täydelliseen suunnitelmallisuuteen ja kontrolliin pyrkinyt, tulevaisuuden paineen alle jäänyt tyttö tekee itsemurhan. ”Itsemurhan tehneen tytön ystävinä meitä katsottiin eri lailla kuin muita. Ymmärsin sen jo hautajaispäivänä. Ehkä kaveritkin ymmärsivät sen, mutta ne käyttäytyivät kunniallisesti.” (J, 145.) Koko ystäväporukka asettuu erilaiseen valoon muiden ihmisten silmissä, ja minäkertoja erottaa itsensä vielä siitakin häiritsemällä hautajaisia. Hänestä tulee hylkiö: ”Olin päässyt eroon ystävistä, lukiosta ja vanhempien vaatimuksista” (J, 76). Myös Max on hylkiö, ja se yhdistää hänet ja kertojan:

Meistä kumpikaan ei voinut dokata paikallisessa baarissa – minä sen vuoksi, että koko ikäluokka tuijotti olkapäänsä yli, Max sen vuoksi, ettei siinä tuppuhylässä käynyt homoilla flaksi mutta turpaan olisi saattanut tulla. (J, 76.)

Päähenkilö on siis toiseutettu jo nuoruudessaan sekä osana ystäväporukkaansa että lopulta siitakin. Myöhemmin hän päätyy yhteiskunnan marginaaliin kieltäytyessään tekemästä yhteiskunnan hyväksymiä, ”normaaleja” palkkatöitä, sillä hän ei aio astua kapitalistisen yhteiskunnan oravanpyörään.

Julkeiden päähenkilö siis selvästi pyrkii ansaitsemaan rahaa ihmissuhteiden avulla kolmella eri tavalla: hänellä on *sugar mama* Anna, joka kustantaa hänen elämisensä vastineeksi seurasta ja romanttisesta sekä seksuaalisesta ihmissuhteesta. Toiseksi minäkertoja etsiytyy tietynlaisten miesten luo tarvitessaan majapaikkaa yhdeksi tai muutamaksi yöksi. Kolmanneksi hänen pääelinkeinokseen muodostuu varattujen naisten viettely tarkoituksena ”myydä” nainen takaisin kumppanilleen suhteen paljastuessa. Hän rinnastaa etenkin viettelemiensä naisten ja Annan tapauksessa seksin suoraan rahan ansaitsemiseen tai sen

”tekemiseen”. Läheisyys, oma tila ja jopa oma keho muuttavat merkitystään minäkertojan suhteessa hänen työhönsä. Kontulan tutkimuksen (2008) mukaisesti päähenkilön taustasta on havaittavissa tapahtumia, jotka ovat eristäneet hänet hänen elinympäristöstään ja lopulta hän on tieteen tahtoon jättäytynyt yhteiskunnan marginaaliin. Nämä tekijät saavat minäkertojan työn vaikuttamaan seksityöltä. Seuraavaksi pohdin tekijöitä, joiden valossa voin asettaa tämän tulkinnan kyseenalaiseksi.

4.3 Seksityöstä poikkeavat piirteet minäkertojan ”työssä”

Minäkertojan suhde hänen keinoihinsa hankkia elatus, rahaa tai katto päänsä päälle ei ole yksinkertainen. Toisaalta hän suhtautuu erityisesti naisten iskemiseen puolisoiden rahojen toivossa työnä, mutta puhuu myös tätä vastaan. Naisten iskeminen on kertojan oma pienyritys: ”Voisin vaikka perustaa yrityksen. Don Juana T:mi.” (J, 120.) Kun Max iskee heidän yhteisen ystävänsä Surusilmän estääkseen minäkertojaa tekemästä sitä ja käyttämästä Surusilmää hyödyksi, minäkertoja manaa ettei olisi uskonut, ”että Max ihan oikeasti perustaisi kilpailevan yrityksen ja ajaisi minut konkurssiin.” (J, 165.) Hän toteaa, kuinka ”[t]aas kärsii systeemistä pienyrittäjä” (J, 168). Minäkertoja kutsuu naisten iskemistä ammatikseen, kuten olen aiemmin todennut, mutta toisaalta taas tämä keino ansaita rahaa nimenomaan mahdollistaa hänelle elämän ilman töitä:

Anna on minun työvoimapoliittinen kannustimeni. Palautan sen kasvot mieleeni, kun ovikello soi, tai puhelin, ja kun seuralaiseni ojentaa minulle kätensä, tartun siihen kuin tarttuisin Annan ojentamaan seteliin. – – Koska minä en ikinä, en ikinä enää, mene töihin. (J, 124.)

Sama kaksinaisuus näyttäytyy hänen eläessään Annan rahoittamana. Tällöin kertoja viittaa elämänsä olevan hyvää, sillä hänellä on ”rahaa ilman työtä” (J, 8). Kuitenkin hän näkee tekevänsä Annalle täyttää (työ)päivää, etenkin seksuaalisten palvelusten suhteen: ”’Nälän piti *lähteä* naidessa’, muistutan. ’Mähän teen täyttää päivää siellä kuin mikäkin panokone. Puuttuu enää, että otsassa lukis Husqvarna tai Panasonic.’” (J, 18.)

Työlle yleisesti hyväksyttynä vaihtoehtona näyttäytyy sosiaaliturvan hyödyntäminen, mihin minäkertoja ei kuitenkaan myöskään aio ryhtyä: ”En mene esittelemään elämäni sosiaalitoimistoon enkä tilittämään tekemisiäni työvoimatoimistoon.” (J, 125.) Naisten hurmaamisesta on joka tapauksessa tullut hänelle kaikkea muuta kuin huvia, mikä käy ilmi hänen ja Maxin keskustellessa päähenkilön mahdollisuudesta iskeä Surusilmä ja pyytää rahaa hänen poikaystävältään: ”Itsekin iskit sen ihan huvini vuoksi, muistatko? Mä en tee tätä huvini vuoksi vaan koska tarviin rahaa. Sossun ja Kelan kanssa mä en lähde huoraamaan.” (J, 162.) ”Sossun ja Kelan” kanssa ”huoraamisesta” puhuminen on ainoa tilanne, jossa minäkertoja käyttää minkäänlaista seksityöhön viittaavaa termiä ja siinäkin se ei tarkoita hänen työtään, vaan työn ulkopuolisia hänelle huonoja vaihtoehtoja.

Kertoja ei myöskään pääse osaksi seksityöntekijöiden ja lesbojen välisestä solidaarisuudesta, jota Joan Nestle (1998) hahmottelee osittain hänen omista kokemuksistaan ammentavassa esseessään ”Lesbians and Prostitutes: A Historical Sisterhood”. Syy lesbojen epäluuloon päähenkilön suhteen löytyy nimenomaan hänen työstään.

Onneksi paikalla on vain homoja ja heteromiehiä, lesbot kun ovat jostain syystä ruvenneet silmäilemään minua epäluuloisesti. Ne eivät ole ihan yhtä myötämielisiä ammatinvalintani suhteen kuin homot. – – Minulla kun ei ole vakaita lepakon siipiä vaan syöksähtelen, niiden mielestä päämäärättömästi, kukasta kukkaan ja tertusta toiseen kuin ylikiimainen mettiäinen. (J, 132–133.)

Minäkertoja ei käytä iskemistä naisistaan, sen puoleen kuin ns. yösiijamiehistä tai Annastakaan, nimitystä asiakas. Sen sijaan naisilleen hänellä on oma nimityksensä: ”Säästöpossuiksi mä niitä itse sanon” (J, 134), ja Annaan hän viittaa toistuvasti ”pankkiautomaattina”.

”Säästöpossujensa” kanssa minäkertoja myöntää avoimesti käyttävänsä kyseenalaisia keinoja: ”Ei tarvitse virittää aivoja ääritilaan nähdäkseen toisen ihmisen sisimpään, manipuloidakseen säästöpossuja ja houkutellakseen ongelmaisia parisuhteita näppieni ulottuville” (J, 184). Hän tahallaan manipuloi naisia saadakseen heidät rakastumaan itseensä, siinä missä varsinaisessa seksityössä asiakkaan osoittamat kiintymyksen tai seksityön rajat ylittävät kiinnostuksen tunteet voivat olla epätoivottu tilanne (Kontula 2008, 115–118, 146–147). Seksityöntekijöillä on usein pyrkimys luoda asiakastilanteesta mahdollisimman aito kohtaaminen kahden ihmisen välillä, kuten Kontulan tutkimuksessa todetaan, ”monet asiakkaat toivovat saavansa mahdollisimman pitkälle privaattiseksiä

muistuttavan kokemuksen” (Kontula 2008, 100). Toisaalta joskus seksityöntekijät voivat pyrkiä hyötymään ”asiakkaan” ja ”poikaystävän” rajojen häilymisestä, etenkin sen tapahtuessa asiakkaan näkökulmasta ja *sugar daddyjen* tapauksessa (Day 2007, 176). Mistään suorasta asiakassuhteesta ei ole minäkertojan työssä kysymys, kun hän hurmaa naiset seksuaalisilla teoilla, mutta saa rahaa naisten kumppaneilta sillä ehdolla, että jättää naiset rauhaan.

Päähenkilö ei tunnu vaivaavan itseään turvaseksistä⁹ huolehtimisella, mikä usein katsotaan seksityöntekijöille keskeiseksi ammattietiikan ja -taidon osoitukseksi (Kontula 2008, 119, 121–123). Se voi toimia myös emotionaalisenä keinona erottaa työ ”oikeasta” seksistä, joka tapahtuu romanttisessa ja henkilökohtaisessa suhteessa (Day 2007, 35, 37). Turvaseksi on esillä vain ohimennen mielikuvassa Maxin yöstä jonkun potentiaalisen poikaystävän kanssa. Sen puute sen sijaan tulee esille minäkertojan pohtiessa, että vaikka suhde Annan kanssa päättyi, hänellä on edelleen ylpeytensä tallella:

Ja ainakin otin rikkaan rakastajattaren, kun olisin voinut nussia vähävaraisia runkkareita, sovitella aikatauluani panokavereiden tyttöystävien menojen mukaan ja anella sossussa rahaa ehkäisytabletteihin ja seksitautien vaatimiin antibiootteihin. (J, 63.)

Suhde Annan kanssa on kuvastanut siis paitsi rahallista turvaa ja asuntoa, myös jonkinlaista fyysistä turvaa. Toisaalta fyysinenkin turva liittyy minäkertojan pohdinnoissa ennen kaikkea rahaan, jota ”anella[an] sossussa” ehkäisytabletteihin, jotka turvaisivat hänet raskauden varalta. Antibiootit tulisivat tarpeeseen, jos turvaseksistä ei olisi huolehdittu.

4.4 Yhteenveto: työn ja ”työn” tuolla puolen

Julkeiden minäkertoja hyötyy seksuaalisista suhteistaan ihmisten kanssa kolmella eri tavalla: hän tietää, millaisten miesten luona voi viettää yön tai muutaman, viettelee varattuja naisia

---

⁹ ”Turvaseksissä huolehditaan sukupuolitautilien, ei-toivottujen raskauksien sekä pakottamisen ja väkivallan ehkäisystä” (THL: Seksuaalisuuden ja sukupuolen sanasto 2019 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon-tueksi/menetelmat/seksuaalisuus-puheeksi/seksuaalisuuden-ja-sukupuolen-sanasto>). Tässä painotan seksitautien ja raskauden ehkäisyä.

”myydäkseen” heidät takaisin puolisoilleen ja hänellä on osan teoksen kattamasta ajasta *sugar mama* Anna, joka kustantaa hänen elämänsä. Kontula nostaa esille neljä seksityöntekijöiden yhteistä pelisääntöä:

1. Kaupan ehdot (myytävänä olevat palvelut, niiden kesto ja hinta) sovitaan etukäteen.
2. Maksu suoritetaan etukäteen ja käteisellä, jos ei toisin ole sovittu.
3. Kondomia käytetään aina, myös suuseksissä.
4. Molempia osapuolia sitoo vaitiolovelvollisuus. (Kontula 2005, 27.)

Näiden valossa päähenkilön voisi sanoa harjoittavan seksityötä vain suhteessaan Annan kanssa: heillä on yhteinen sopimus, mistä Anna muistuttaa häntä: ”Minä haluan seurustelua. Suudelmia. Seksiä. Meillä on sopimus! En minä sinua täällä ilmaiseksi pidä.” (J, 58.) Tämän minäkertojakin tietää kyllä:

Sinä päivänä sovimme, ettei se enää tilaa mitään vuokratyöfirman kautta vaan maksaa kaiken minulle ilman verokortteja ja muita välikäsiä. Ja maksaa pikavippini, laskuni ja baari-iltani, ja jos se kustantaa elämäni, ei sen tarvitse enää ikinä olla yksin. (J, 32–33.)

Kontulan listaamat säännöt on ensisijaisesti muotoiltu yksittäisiä seksityökertoja koskeviksi, jolloin ne eivät sellaisinaan taivu Annan ja kertojan *sugar mama* -järjestelyyn. Sopimuksen lisäksi minäkertojalla on ajatusmaailma hänen suhteestaan Annaan työnä, eikä esimerkiksi seurustelusuhteena: ”Meillä *ei* ole parisuhdetta sen kanssa. Meillä on vaan sopimus ja liikesalaisuuksia” (J, 18), hän huomauttaa Maxille.

Viettelemiensä naisten, joita hän kutsuu ”säästöpossuiksi” sekä ns. yösijamiesten osalta minäkertojan ja seksityön suhde on vieläkin monimutkaisempi. Niin sanotuilla yösijamiehillä ei vaikuta olevan tietoa siitä, että he tarjoavat hänelle majoituksen, vaan he tuovat naisen baarista tai yökerhosta asunnolleen seksin ja läheisyyden vuoksi. Kertoja kuvaa miesten olevan ”yleensä sen verran ujoja ja hämmentyneitä tilanteesta, että vastakkaisen sukupuolen edustaja ylipäänsä on eksynyt kynnyksen paremmalle puolelle” (J, 53), että he pyytävät häntä varovaisesti jäämään useammaksi yöksi. Kuitenkin hän varoo jäämästä liian pitkäksi aikaa, jotta miehet eivät kuvittelisi seurustelusuhteen alkaneen. Minäkertoja tekee selkeän eron näiden miesten välille ja niiden ”panokavereidensa” välille, joiden kanssa seksiä harrastamaan ”pääsi biologisesta pakosta muutaman kerran kuukaudessa, ja sen jälkeen jaksoi taas keskittyä nautinnon sijaan yösijan etsimiseen” (J, 53). Hän siis hyötyy miehistä saadessaan katon päänsä päälle vastineeksi miesten seurassa olemisesta ja mahdollisesti

seksistä, mutta "[j]oskus ne haluavat vain katsoa leffoja ja pitää mutisevia esitelmiä japanilaisesta taistelumangasta." (J, 53). Miehet eivät ole tietoisia tarjoamastaan hyödyistä.

"Säästöpossujen" suhteen minäkertojan taktiikassa on keskeistä seksuaaliset ja hyvän ystävän taidot: "Kuuntelen sen ympäröivät ongelmat – – Kuivaan kyynel ja halaan juuri oikealla hetkellä. Kaikesta huolimatta minulla on joskus ollut naispuolisia ystäviä, joten tämä tulee ihan rutiinilla." (J, 117.) Hän saa naiset ihastumaan itseensä ja myöntää manipuloivansa heitä siihen päästäkseen, missä voi nähdä yhteyksiä toisaalta huijaamiseen, toisaalta asiakaspalvelussa esiintyvään tavoitteeseen ensisijaisesti miellyttää asiakasta ja tarjota hänelle positiivinen kokemus. Samankaltaisuutta voi nähdä myös Kontulan (2008) ja Dayn (2007) kuvaamiin kumppaneiden ja asiakkaiden rajojen hämärtymisiin, joista voi olla seksityöntekijälle hyötyä. Vaikka kertoja näkee seksuaaliset toiminnot naisten kanssa suorana rahan ansaitsemisena, "kieleni pyörii väsymättömän generaattorin lailla ja sormeni takovat rahaa liikkuen ketterästi kuin hämähäkinkoivet sen reisien välissä" (J, 128), naiset itse eivät kuitenkaan maksa päähenkilölle hänen palveluksistaan. Sen sijaan naisten puoliset antavat hänelle rahaa suhteen päättämisestä, jolloin naiset palaavat ikään kuin takaisin puolisoitensa omistukseen.

Minäkertojalla on kuitenkin vahva ammatti-identiteetti nimenomaan naisten iskemisen suhteen. Hän puhuu itsestään rakkauden ammattilaisena, katsoo omaavansa "bisnestajua" ja "bisnesshajua" (J, 102) sekä ajattelee toimintaansa omana pienyrityksenään. Tätä ammatti-identiteettiä vaikeuttaa kuitenkin hänen kaksijakoisuutensa työn käsittämiseksi. Toisaalta naisten iskeminen on hänelle työtä ja ammatti, toisaalta hän tekee sitä vanhojen ettei "ikinä, en ikinä enää, mene töihin" (J, 124). Tämä sama kaksijakoisuus näkyy myös hänen ollessaan Annan elätettävänä. Seksityö eroaa päähenkilön välttelemistä ns. oikeista töistä niin paljon, ettei se ole hänelle varsinaista työtä. Eron luovat täysin itsenäinen työskentely verrattuna jonkun alaisuudessa toimimiseen, työaikojen puute sekä ylipäänsä marginaalissa pysyttelemisen. Itsenäisyys, vapaat työajat ja mahdollisuus maksimoida työn ulkopuolelle jäävä vapaa-aika ovat asioita, joita Kontulan (2008, 134) haastattelemat seksityöntekijät listasivat työnsä hyväksi puoliksi.

Päähenkilö ei tunnu liittävän Annaa minkäänlaista väkivallan uhkaa, vaikka miettiikin Annan ehkä huumanneen hänet heidän ensitapaamisellaan. Kuitenkin kertoja liittyy väkivallan uhan ensisijaisesti työhönsä: "Joka ammatissa on varjopuolensa, ja minun

valitsemassani on loukkaantumisriski välillä turhan suuri.” (J, 130.) Ilmeisesti hän tarkoittaa tällä vain naisten iskemistä. Huomio väkivallasta liittyy suoraan hänen kuvaukseensa siitä, kuinka erään ”säästöpossun” kihlattu käy hänen kimppuunsa.

Nojaten nimenomaan minäkertojan kaksijakoiseen suhteeseen työhönsä ylipäänsä en koe mielekkääksi jakaa hänen toimintaansa suoraan seksityöksi ja ei-seksityöksi. Seksityö on joka tapauksessa erittäin laaja alue. Tulkitsen kertojan kaksijakoisuuden työn käsittämisessä pohjautuvan siihen, kuinka hänen tekemänsä seksityö asettuu niin kauas kapitalistisen yhteiskunnan norminmukaisista palkkatöistä, ettei hän ole enää tunnistaa sitä työksi lainkaan. Seksityö tarjoaa päähenkilölle täyden määräysvallan omaan toimintaansa ja keinoihinsa selviytyä yhteiskunnassa, jossa rahan ansaitseminen on selviytymisen kannalta välttämätöntä. Etenkin järjestely Annan kanssa tarjoaa minäkertojalle niitä asioita, joita hän on kaivannut: ”Vain rahaa ilman työtä, rakkautta ilman vaivaa, hauskanpitoa ilman turhia jälkipuheita.” (J, 8.) Vaikka suhteet ”säästöpossuihin” ja ”yösiemäisiin” eivät ole seksityötä siinä merkityksessä, mitä esimerkiksi Kontula (2005, 27) luonnehtii seksityön yhteisillä pelisäännöillä, on selvää, että minäkertojan toiminta sisältää seksuaalisia tai intiimejä palveluita ja kaikki hänen toimintansa tapahtuu yhteiskunnan marginaalissa. Sinne seksityökin lähtökohtaisesti Suomessa sijoittuu alana, joka on olemassa, mutta jota ei ole varsinaiseksi työksi tunnustettu esimerkiksi verotuksen osalta.

Julkeiden minäkertojan elämä on ensisijaisesti kuvaus naisesta, joka kieltäytyy osallistumasta yhteiskunnan hyväksymiin palkkatöihin. Hän on joutunut ulkopuoliseksi kahteen kertaan nuorena, ensin yhteisöstä ystäväporukkinsa mukana ja sitten myös ystäväporukastaan. Hän torjuu hyvinvointiyhteiskunnan tarjoaman tukiverkon, sillä ei halua antaa yksityiselämäänsä omasta mielestään riepotehtavaksi virastoihin erinäisten avustusten toivossa. Pystyäkseen elämään itsenäisesti ja päivätöitä tekemättä minäkertoja hyödyntää miehiä, joiden luota tietää tilannetta selittelemättä ja apua varsinaisesti pyytämättä saavansa yöpaikan. Hän kehittää itselleen ammatin varattujen naisten viettolemisistä, jotta pääsisi käsiksi heidän puolisoitensa rahoihin, kun nämä ”ostavat” kumppaninsa takaisin päähenkilön vaikutuspiiristä. Näissä tavoissa on mukana mielestäni seksityön keskeisin piirre: seksuaalisten tai muuten intiimien palveluiden vaihtaminen rahaan ja hyödykkeisiin. Molemminpuolinen ja selkeimmin sovittu järjestely on minäkertojan ja Annan välillä. Katson olennaiseksi sen, kuinka kertojan toiminta seksityön lailla asettuu yhteiskunnan marginaaliin

ja kuinka seksityön tarjoamat hyvät puolet, jotka niin vahvasti eroavat muista hänelle tarjolla olevista matalan koulutustason pienipalkkaisista töistä, estävät minäkertojaa käsittämästä sitä kokonaiseksi työksi itsessään.

5 Teosten keskinäistä vertailua

Olen tarkastellut Essi Henrikssonin (nyk. Tammimaa) *Ilmestystä* ja Elina Loisan *Julkeita* erikseen analysoiden. Seuraavaksi tarkoitukseni on vertailla teosten kuvauksia seksityöstä toisiinsa. Tarkastelen lisäksi seksityön ja muun kuin heteron seksuaalisuuden yhteenliittymistä. Tämän yhteydessä palaan muutamaaan muuhun teokseen, joita esittelin lyhyesti aineiston rajaamisen yhteydessä.

5.1 Seksityön tavat *Ilmestyksessä* ja *Julkeissa*

Molempien päähenkilöiden, Sanjan ja minäkertojan, voi katsoa tekevän seksityötä. Seksityön tavat kuitenkin poikkeavat toisistaan. Ensiksikin asiakkaiden hankkimiseen Sanja käyttää omaa ilmoitustaan internetissä. Minäkertoja puolestaan etsii potentiaalisia asiakkaita pääosin baareista. Sanjan seksityö asettautuu selvästi ajallisesti rajatuksi sen kautta, että hänellä on selkeät kohteet, joihin kerätä rahaa seksityöllä: ensin polvileikkaus, sitten matka Kairoon. *Julkeiden* kertojan työ taas näyttäytyy jatkuvampana, etenkin kun hän toistuvasti toteaa, ettei aio palata päivätöihin: ”Koska minä en ikinä, en ikinä enää, mene töihin.” (J, 124.) Sanjan tavan tehdä seksityötä voisi katsoa olevan ammattimaisempi kuin minäkertojan. Hän kohtaa asiakkaat asiakkaina kotinsa ulkopuolella, käyttää heidän kanssaan salanimeä Zayna, ja maksu tapahtuu käteisellä. Lisäksi hänellä on seksityöstä siviiliin siirtymiseen liittyvä rituaali, suihkussa käynti kahteenkin kertaan. Sanjalle myös kondomi ja liukaste ovat tärkeitä työvälineitä: ”Kannan laukussani vain välttämättömiä tavaroita. Kondomeja. Liukastetta, jota sivelen huomaamattomasti jalkovälin huulille ennen kuin päästän miehen iholle.” (I, 209.) Näiden tärkeys tulee esille myös Kontulan tutkimuksessa (2008, 100, 171, 188–189).

Julkeiden päähenkilön seksityö on monenlaista, eikä sovi kaikilta osin esimerkiksi Kontulan (2005, 27) kuvailemiin seksialan yhteisiin toimintasääntöihin. Päähenkilö huijaa naisia iskiessään heitä ja saa tienestinsä naisten puolisoilta siitä hyvästä, että jättää heidät

rauhaan. Hän vaihtaa läheisyyttä ja mahdollisesti seksiä yöpaikkaan tietynlaisten miesten luona, ja lisäksi hänellä on osan aikaa molemminpuolinen sopimus *sugar mama* Annan kanssa. Kertojalla ei ole mitään selkeitä työhön liittyviä rituaaleja.

Kuitenkin katson minäkertojan ammatti-identiteetin olevan vahvempi kuin Sanjan suhde omaan seksityöhönsä. Kertoja kuvailee itseään rakkauden ammattilaiseksi: ”Rakkaus on sananmukaisesti työtä. – – minun kaltaiseni ammattilainen pistää kaiken peliin monessa sängyssä treenattua kielitaitoa myöten.” (J, 120–121.) Hän miettii vähintään humoristisesti yrityksen perustamista: ”Voisin vaikka perustaa yrityksen. Don Juana T:mi.” (J, 120.) Ammatti-identiteettiin voisi katsoa myös sen, että minäkertojan paras ystävä Max tietää hänen tilanteestaan täsmällisesti. Hän ei salaile *sugar mama* -järjestelyäänkään, joskaan ei aluksi ole varma, kuinka moni todella ymmärtää tilanteen: ”Kaulailin kaikkia vieraitani, ja ne onnittelivat minua, kun pääsin työsoituksesta eroon. En tiedä, kuinka moni oikeasti tajusi, että rupesin seuralaiseksi jollekin yläluokkaiselle hullulle.” (J, 35.) Myöhemmin Maxin ystävät antavat neuvonsa Annan suhteen: ”’Pidä kiinni siitä naisesta’, ne opastivat.” (J, 85.) Minäkertoja kyselee neuvoja myös ”säästöpossuihinsa” liittyen ja selittää suhdettaan heihin: ”No jos sitä nyt pokaksi voi kutsua. Säästöpossuiksi mä niitä itse sanon.” (J, 134.) Sanja puolestaan salaa seksityönsä kaikilta, ehkä siitä pelosta, että hänen kumppaninsa Johanna ei ymmärtäisi tai hyväksyisi sitä. Tämä näyttäytyy tutkimuksissa seksityöstä yleisenä pelkona (Kontula 2008, 71–72), jonka perusteella potentiaalisia kumppaneita voidaan seuloa (Day 2007, 233–234). Seulomismahdollisuutta ei kuitenkaan enää ole, kun Sanja aloittaa seksityön seurustellessaan Johannan kanssa. Toinen potentiaalinen syy, jonka vuoksi seksityöntekijät voivat salata työnsä kumppaneiltaan, on pelko kumppanin muuttumisesta rahan myötä parittajaksi tai seksityöntekijän elätettäväksi (Day 2007, 128–135).

Ammatti-identiteetistään huolimatta minäkertoja ei kuitenkaan vaivaa itseään pohdinnoilla turvaseksistä tai omista rajoistaan. Sanjalle rajat näyttäytyvät häilyvinä sekä työ- että siviiliseksissä: hän kokee toisinaan molemmat kivuliaina ja on mukana lähinnä toista miellyttääkseen. Kertoja tapaa seksuaalisen mielihyvän vuoksi aivan eri ihmisiä kuin työtarkoituksissa, nämä ”ravurit” ovat esimerkiksi kaikki miehiä. Hän kokee välillä uupumisen tunteita työhönsä liittyen ja kokee omien ruumiinosiensa muuttuvan työvälineiksi ja kaiken elämän työtilaksi, etenkin silloin kun hänellä ei ole omaa kotia:

Olen kaikki nämä vuodet haaveillut, että päättäisin itse, missä asennossa iltani viettäisin, ja jos haluaisin, menisin sänkyyn vain ja ainoastaan nukkumaan. Olen haaveillut siitä, että ei tarvitsisi käyttää suuta muuhun kuin syömiseen; jos ei huvittaisi, en imisi, nuolisi tai puhuisi ketään tyytyväiseksi. (J, 105–106.)

Sanjalle haastavat rajojen asettamiset ovat seksityön sisällä ja seksissä, siinä missä minäkertojalla ne ovat seksityön ja muun elämän välillä.

Molemmat henkilöhahmot kohtaavat väkivaltaa jollain tapaa seksityön yhteydessä. Sanjan kaappaa asiakkaaksi tekeytynyt mies. Minäkertojan kimppuun käy erään ”säästöpossun” kihlattu, joka pahoinpitelee hänet. Kertojan sydänystävälle Maxille käy samankaltainen tilanne: hän on vietellyt heidän yhteisen ystävänsä Surusilmän, jotta minäkertoja ei voisi ottaa tätä yhdeksi ”säästöpossukseen”. Surusilmän poikaystävä kavereineen pahoinpitelee Maxin, mikä saa teoksessa esiintyvän väkivallan liittymään nimenomaan varattujen ihmisten viettelemiseen, ei niinkään seksityöhön suoraan, sillä Maxin ei ole tarkoitus hyötyä Surusilmästä rahallisesti. Toisaalta Anna saa minäkertojan jäämään ensimmäistä kertaa yöksi luokseen tarjoamalla hänelle ”koomajuoman”, jonka seurauksena minäkertoja menettää tajuntansa tai nukkuu yön erittäin raskaasti. Kertoja ei tämän seurauksena kuitenkaan koe Annaa uhkaavaksi: ”Työnsin mielestäni lääkkeitä, joita se oli kertonut vetäneensä yhdessä ja erikseen. Eihän kukaan olisi niin sekaisin.” (J, 31.) Hän ei muutenkaan tunnu käsitteellistävän tapahtumaa väkivallaksi, vaan on siitä lähinnä hämmentynyt. Tämän voisi tulkita viitteeksi näkökulmaan seksityöntekijöistä aina väkivallan uhreina, vaikka he itse kokisivat tekevänsä seksityötä vapaaehtoisesti ja nauttivansa siitä työnä. En kuitenkaan nostaisi näin jyrkkää näkökulmaa keskeiseksi tulkinnaksi väkivallan suhteesta seksityöhön *Julkeissa* juuri siksi, että väkivalta kietoutuu myös Maxin hahmoon. Näkisin väkivallan teoksessa olevan ensisijaisesti seuraus varatun ihmisen viettelemisestä muuten kuin puhtaasta rakkaudesta tätä kohtaan: minäkertojalla taustalla on rahallinen hyöty, Maxilla puolestaan Surusilmän eräänlainen pelastaminen kertojan aikeilta. Max suorittaa pelastusoperaationsa minäkertojan taktiikkaa käyttämällä, viettelemällä pikkusiskomaisen Surusilmän, vaikka onkin itse homoseksuaali eikä kiinnostunut tästä romanttisesta miehestä.

Kontulan (2008, 199) haastattelemat seksityöntekijät kuvailivat kohtaavansa väkivaltaa ensisijaisesti yhteiskunnan taholta eivätkä asiakkailtaan. On kuitenkin totta, että seksityöntekijöiden ajaminen marginaaliin esimerkiksi seksin oston kriminalisoinnilla asettaa heidät suurempaan vaaraan joutua väkivallan kohteeksi myös asiakkaiden taholta, kun

seksityöntekijät joutuvat muuttamaan toimintatapojaan nopeasti ja he voivat joutua hyväksymään myös uhkaavilta vaikuttavia henkilöitä asiakkakseen (ks. esim. Levy & Jacobsson 2014; Kontula 2008, 190–193).

5.2 Seksityöhön päätyamisen syitä

Ilmestyksen Sanja tekee selvän päätöksen asettaa seksityöilmoitus internettiin, eikä hän horju tästä päätöksestä. Hänen päätöksentekoprosessiinsa kuuluu myös seksin tietoinen kokeileminen Pietarin kanssa. Poiketen Karkulehdon (2011) analyysistä, mielestäni sekä Johanna että Sanja ovat itsenäisiä subjekteja, joskin kapitalistisen järjestelmän alaisina, siinä missä Pietari asettuu enemmän objektin asemaan. *Julkeiden* minäkertoja ennemmin päätyy tilanteesta toiseen sattumalta ja tarttuu näkemiinsä mahdollisuuksiin, kuten *sugar mama* -järjestelyyn Annan kanssa. Hän ei ryhdy seksityöhön samanlaisella päätöksellä kuin Sanja.

Sanjan voisi katsoa myös sisäistäneen huorastigman, mikä voi olla seurausta hänen lapsuudestaan, jolloin isoisä yritti kitkeä hänestä nk. huonoa naiseutta. Huorastigman sisäistämiseen kietoutuu myös hänen suhteensa itämaiseen tanssiin ja hänen näkemänsä samankaltaisuus seksityöhön. Lisäksi Sanja kuuluu seksuaalivähemmistöön ja hänellä on venäläinen tausta (ks. Kontula 2008, 79). Sanallisesti huorastigman voisi katsoa tulevan esille Johannan kuvatessa Sanjan sanovan ”*mä en halua enää myydä itseäni*” (I, 216) sen jälkeen, kun hänet on kaapattu työtarjouksen varjolla. Sanja on kokenut väkivaltaa, ei tehnyt seksityötä, mutta hän yhdistää kokemuksen vain seksityöhön käyttäen seksityöntekijöiden itsensä harvemmin käyttämää ilmaisua ”myydä itseään” (ilmaisusta lisää ks. Kontula 2008, 95–96).

Minäkertoja on selkeästi marginalisoituneessa asemassa, aikuisena omasta valinnastaan ja aluksi nuorempana muiden ajamana. Kontulan mukaan (2008, 82–85) marginaalissa olemisen kokemukset mahdollistavat osaltaan niinkin epäkonventionaalisen työuran kuin seksityön valitsemista, mikä on toisin sanoen marginaaliin tietoisesti palaamista. Kertoja on nuoruudessaan toiseutettu ystäväpiirinsä mukana, kun yksi heistä tekee itsemurhan. Sen

lisäksi hän asettuu tästäkin ryhmästä ulkopuoliseksi häiritessään kuolleen ystävän hautajaisia. Aikuisena päähenkilö kieltäytyy kaikenlaisista virallisista töistä ja koulutuksesta, sillä hän ei halua osalliseksi kapitalistiseen oravanpyörään, ei vaikka naisten iskeminen uhkaisi horjuttaa hänen ja Maxin ystävyysuhdetta, mikä on minäkertojan keskeisin turvaverkko:

Kiroan kapitalistisen yhteiskunnan, naiset, miehet, kokeilunhaluiset homot, riittämättömän sosiaaliturvan, liian suurta vuokraa kiskovan vuokranantajan, huonopalkkaiset työt, työperustaisen yhteiskunnan ja lopulta myös itseni. (J, 168.)

Tämä asettaa seksityön hänelle mahdolliseksi: se ei ole toisten alaisuudessa tehtävää työtä eikä yhteiskunnan hyväksymä ja todentama työ. Sanjan työmahdollisuuksia kaventaa myös koulutuksen puute, kun hän ei polvivamman myötä voi enää jatkaa virallista ansiotyötään tanssinopettajana. Polvivamma estää myös monet fyysisesti raskaat matalan koulutustason työt. Kontulan (2008, 223) mukaan juuri tällaisille matalan koulutustason matalapalkkaisille töille, tai virallisille työmarkkinoille, seksityö tarjoaakin potentiaalisen vaihtoehdon. *Julkeiden* minäkertojan osalta kyseessä on nimenomaan virallisille työmarkkinoille pääsemisen estyminen, hänen oman vakaan päätöksensä johdosta.

Sanjalle seksityöhön ryhtymisen motivaattorina on siitä saatava raha, jota hän ei pysty hankkimaan polvivamman vuoksi päätyöstään tanssinopettajana tai muulla matalan koulutustason työllä. En kuitenkaan katso tämän asettavan Sanjaa mitenkään erityiseen asemaan kapitalistisessa yhteiskunnassa: Johannalla on työssään mainosten pakkaajana täsmälleen sama motivaatio, saada rahaa ja siten selviytyä arjessa ja Sanjan polvileikkauksen yllättävien kulujen taakan alla. Molempien työ myös näyttäytyy kivuliaana ja erittäin ruumiillisena.

Julkeiden päähenkilön motiivina on myös rahan saaminen tai muutoin selviytyminen. Hänellä lisämotivaationa on pysyttelemine yhteiskunnan marginaalissa, kun hän ei missään nimessä halua yhteiskunnan hyväksymiin, virallisiin töihin eikä sosiaaliturvien piiriin. Kertoja kohdistaa vastustuksensa nimenomaan työhön perustuvaan kapitalistiseen yhteiskuntaan eikä koe sopivansa siihen ollenkaan: ”Tätä maailmaa ei ole rakennettu minunkaltaisiani ihmisiä varten.” (J, 27.) Seksityössä hän on oman itsensä ja elämänsä pomo eikä kenenkään alainen, hänen työaikansa ovat täysin vapaat ja työ kietoutuu usein hauskanpitoon, kun hän

etsii uusia ”säästöpossuja” baareista ja yökerhoista. Tämä toisaalta lisää työn rajojen hämärtymistä ja kaiken oman tilan sekä ajan muuttumista työajaksi.

5.3 Samansukupuolinen seksuaalisuus ja seksityö

Ilmestyksen Sanja seurustelee naisen, Johannan kanssa, eikä hänellä kuvata olevan vakavia romanttisia suhteita miehiin tai ylipäänsä muihin kuin Johannaan. Hänen ainoat heteroseksuaaliset kokemuksensa liittyvät seksityöhön. Näin teos asettaa heteroseksuaalisuuden epänormaaliin asemaan, kuten olen Sanna Karkulehdon (2011) havaintoihin suhteuttaen todennut. *Julkeiden* minäkertoja pohtii seksuaalisuuttaan lähinnä seksin ja naisten iskemisen kannalta, ei niinkään romanttiset suhteet edellä: ”En ole pitkään aikaan iskenyt ketään. Annaa lukuun ottamatta, mikäli sitä nyt edes lasketaan, en ole ikinä iskenyt naista. En varsinkaan heteronaista.” (J, 97.) Pohdinta liittyy minäkertojan kauppaan kohtalon kanssa, jossa hän lupaa itselleen selviytyvänsä, jos saa iskettyä baarin nurkkapöydässä istuvan tytön. Hän onnistuu, myy tytön takaisin ”korallipojalle” ja kehittää vastaavasta toimintatavasta kokonaisen bisneksen itselleen. Vaikka minäkertojan kokemus naisten kanssa olisikin vähäistä, sillä hän keskittyy pohdinnoissaan ja tarinoissaan selkeästi miehiin, hän ei arastele ensitapaamisella Annan kanssa: ”Aistin Annan lihakset, jotka puhuivat omaa kieltään, ja sanoin näyttäväni sille, miten nykynaiset naivat, ennen kuin puhalsin pyörremyrskyn valloilleen sen iloksi.” (J, 31.)

Seksityön liittyminen henkilöhahmoihin, jotka eivät ole selkeästi heteroita, vaikuttaa olevan laajempi ilmiö seksityötä kuvaavassa suomalaisessa kaunokirjallisuudessa. Elina Tiilikan *Punaisen mekon* (2010) päähenkilö Noora kokeilee seksityötä rahantarpeessaan, kun muut matalan kynnyksen työt eivät vaikuta työtehtäviltään ja palkaltaan kiinnostavilta. Hän vertailee seksityön mahdollisuutta aiempaan seksielämäänsä:

Olin ennen ollut aika kevytkenkäinen, makasin miltei jokaisen miespuolisen kaverini kanssa, välillä naispuolisenkin. Ei se ikinä missään tuntunut, muttei se järkeä kamalaakaan ollut. Miksei siihen saman tien voisi lisätä hyötytekijää, rahaa? (*Punainen mekko*, 56.)

Lisäksi Noora muistelee olleensa ilmeisesti ihastunut lukioajan ystäväänsä Teean. Hän myös päätyy harrastamaan seksiä humalassa tavanneensa tytön kanssa seuraavana aamuna, edelleen laskuhumalassa ja kannabiksen vaikutuksen alaisena. Laura Gustafssonin *Huorasadussa* (2011) viitataan myös naisten välisiin romanttisiin tai ainakin seksuaalisiin suhteisiin, ensin seksityöntekijöiden Millan ja Kallan kautta:

Kalla alkaa itkeä. Milla ottaa hänen kauniit kasvonsa kämmentensä väliin ja katsoo häntä silmiin.

Tässä tapahtuu kuumaa lesboseksiä!!!!!!!!!!!!

No ei kai. Ei tämä ole mikään HBO. (*Huorasatu*, 57–58.)

Hän soittaa Millan ovikelloa. Milla päästää hänet ja eläimet sisään.

Ja tässä tapahtuu kuumaa lesboseksiä!!!!

Eikä tapahdu saatanan sovinisti. Tai jos tapahtuu, sinulle ei ainakaan kerrota. (*Huorasatu*, 59.)

Millan ja Kallan välillä mahdollisesti tapahtuvan seksin tiivistäminen ilmaisuun ”kuumaa lesboseksiä!!!!” viittaa pornossa toistuvaan taipumukseen asettaa naisten väliset suhteet esitykseksi, joka on olemassa miehistä katsetta varten ja fetisoituna (Kalha 2005, 48–51). Tätä korostaa entisestään lukijan kutsuminen sovinistiksi. Toteamus, ettei lukijalle ainakaan kerrota seksistä, asettaa naisten välisen seksin heidän omaksi intiimiksi yksityisasiakseen, ei (miehisen) katseen ja fetisoinnin kohteeksi.

Naisten välinen seksi heteromiehen nautinnon välineenä tulee eksplisiittisesti ilmi, kun Isis luettelee Kallan tekemiä rikoksia:

KOHTA 1: HOMOSEKSUAALISUUS. Naisten tulee harrastaa kuumaa lesboseksiä keskenään vain silloin kun joku heteromies on katsomassa toimitusta. Naiset eivät mielellään saa aiheuttaa toisilleen todellisia orgasmeja mutta voivat kyllä teeskennellä, tosin siinä tapauksessa heidän pitää katsoa paikalla olevaa heteromiestä, ikään kuin hän itse asiassa olisi se, joka aiheuttaa orgasmin. (*Huorasatu*, 70.)

Teoksessa naisten välinen rakkaus ja seksi eivät kuulu pelkästään seksityöntekijöille, vaan myös Afrodite ihastuu Tuonelassa Faidraan/Saaraan, harrastaa hänen kanssaan seksiä ja pelastaa hänet myöhemmin takaisin elävien kirjoihin.

Heli Slungan ja Jaana Seppäsen romaanissa *Lapin Lolita* (2016) yksi päähenkilöistä, Irene, on karannut Sallasta Helsinkiin aikeinaan myydä neitsyytensä ”niin monta kertaa ko tarvitaan, kohan ei tarvi Sallaan palata” (*Lapin Lolita*, 34), vaikkei oikeasti olekaan enää neitsyt. Teos vaihtelee kolmen henkilön fokalisaatioiden välillä. Toinen näistä on Nadja, joka käy Virosta

Suomessa strippaamassa. Kolmantena kuvataan huutokaupan Irenen neitsyydestä voittanutta Johtajaa ja seurataan heidän illallistaan helsinkiläisessä hotellissa. Teoksessa onkin poikkeavaa asiakkaan näkökulman avaaminen. Irene ja Nadja ovat majoittuneet vierekkäisiin sänkyihin hostellissa, ja Nadjasta tulee Irenen haaveilun kohde:

Peitto putos päältä ja paljasti sen tissit... noli niin maitosen valkiat ettei nänneissäkään ollu ko aivan pikkusen vaalianpunaista. Sillon mulla syöksy kaikki veret naamaan, käjet alko täriseään ja polvet valahti veteliksi. Olisin antanu mitä tahansa että olisin voinu mennä siihen Natjanlämpöseen sänkyyn makaamaan. (*Lapin Lolita*, 116–117.)

Irene kuvailee myös suoraa halua Nadjaa kohtaa ja suunnittelee kysyvänsä häntä elokuviin, muttei kuitenkaan koskaan uskalla tehdä sitä.

Aina minua puistatti ja vistotti ja lämmitti ja panetti samaan aikaan ko kattoin sitä. Jännitti tulla töistä ko ei tienny onko se makuusalissa. Käjet hikos jo linjavaunussa. Lupasin itelle että jos son paikalla, mie sanon että menhäänkö elokuviin tai säll vii gou tu muuvie, mutta en ikinä uskaltanu. (*Lapin Lolita*, 117.)

Seksityön ja samansukupuolisen halun/rakkauden esiintyminen yhdessä, mutta ei pelkästään osana seksityötä itseään, ei ole todellisuudesta irrallinen ilmiö. Kontula (2008) hahmottelee tutkimuksessaan seksialaa tilana, jossa myyjän on mahdollista toteuttaa omaa normeista poikkeavaa seksuaalisuuttaan. Erityisesti nousee esille se, kuinka seksityön kentällä erilaiset seksuaaliset tavat ja identiteetit, kuten myös sukupuoli-identiteetit, hyväksytään laajemmin kuin valtakulttuurin parissa. (Kontula 2008, 161–165, 224.) Kuitenkaan Kontulan tutkimuksen (2008, 216) perusteella ei voi vetää johtopäätöstä siitä, aiheuttaako yhteiskunnan seksuaalinormeista poikkeaminen seksityön aloittamisen, vai onko seksityö alkusysäys ja tilaisuus oman seksuaalisuuden tutkimiselle. Yksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ja seksityötä yhteen saattava tekijä voi myös olla virallisilla työmarkkinoilla koettu syrjintä (Kontula 2008, 32).

Queer-tutkija Leena-Maija Rossi (2015) on pohtinut heteronormatiivisuuden ja normatiivisen heteroseksuaalisuuden käsitteitä queer-tutkimuksessa. Heteronormatiivisuus kuvaa sosiaalista ja yhteiskunnallista järjestystä, joka asettaa heteroseksuaalisuuden normiksi, josta kaikki muut seksuaalisuudet ovat poikkeuksia. Normatiivinen heteroseksuaalisuus taas kuvaa sosiaalisesti hyväksyttyjä tapoja toteuttaa heteroseksuaalisuutta ja olla olemassa heterona. Normatiivisen heteroseksuaalisuuden voidaan katsoa asettavan ulkopuolelleen, Rossin esimerkein,

valitun heterolisääntymättömyyden, parisuhde-elämästä kieltäytyvät ja ei-familistista, perheellisyyteen tähtäämätöntä seksiä harjoittavat heteronaiset (joiden perheettömäksi jättäytymistä kummastellaan enemmän kuin miesten), lisääntymisiään ohittaneen vanhemman naisen ja nuoremman miehen suhteet... (Rossi 2015, 23.)

Seksityön voi katsoa kuuluvan normatiivisen heteroseksuaalisuuden ulkopuolelle. Seksin ostamisesta puhuminen on edelleen jossain määrin tabu, kuten on myös seksin myymisestä kertominen, erityisesti omalla nimellä. Etenkin naisten tekemä fyysisiä seksuaalipalveluja kasvokkain sisältävä seksityö on myös ”perheellisyyteen tähtäämätöntä seksiä”. Onko siis normatiivisen heteroseksuaalisuuden asema vielä(kin) niin tärkeä ja ikään kuin pyhä, ettei sitä voi horjuttaa ja kuvaannollisessa mielessä sotkea yhdistämällä siihen seksityötä, ja tämän vuoksi tarkastelemissani teoksissa seksityö kytkeytyy aina myös samansukupuoliseen seksuaalisuuteen? Kytkös voisi liittyä myös Sanna Karkulehdon tutkimaan 2000-luvun ”queer-vallankumoukseen” suomalaisessa yhteiskunnassa ja kirjallisuudessa. Hän käsittää ”queer-vallankumouksen” queerin viittaavan myös ”epäsovinnaisiin ja ei-normatiivisiin tapoihin toteuttaa ja merkityksellistää heteroseksuaalisuutta”. (Karkulehto 2013, 111.) Tutkimiani teoksia voisi siis tarkastella ensisijaisesti samansukupuolisen seksuaalisuuden kuvauksina osana tätä 2000-luvun ”queer-vallankumousta”, jolloin seksityön kytkeytymisen niihin voisi nähdä ennemmin osana myöhempää uusliberalistisen yhteiskuntajärjestelmän sekä oman itsen markkinoitumisen kritiikkiä, mitä Karkulehto ja Leppihalme (2018) tutkivat.

Vielä yksi tulkinnallinen vaihtoehto on aiemmin huomioimani seksityön ja samansukupuolisen seksuaalisuuden yhdistyminen myös tosielämässä osana molempien rajoja rikkovaa ja mahdollisesti stigmatisoivaa asemaa. Näiden vaihtoehtojen suhteen joko-tai-tulkinta tuskin on tavoiteltavin ja hedelmällisin päätepiste. Varmaa on kuitenkin se, että ilmiö tarvitsee huomattavasti laajempaa seksityön sekä fiktiivisten että faktuaalisempienkin esitysten tarkastelua, kuin mihin tämän tutkielman puitteissa yllän.

6 Päättäntö

Tarkastelin tutkielmassani valituissa 2000-luvun suomalaisissa romaaneissa kuvattua seksityötä ja sitä, kuinka niiden tarjoamat representaatiot suhteutuvat toisiinsa ja tosielämän tutkimuksiin seksityöstä. Otteeni oli kontekstualisoiva ja queer-tutkimuksesta ammentava. Vertailin analyysiäni erityisesti Anna Kontulan (2008) tutkimukseen suomalaisesta seksityöstä ja Sophie Dayn (2007) tutkimukseen brittiläisestä seksityöstä. Tutkielmani suhteutuu myös Sanna Karkulehdon (2011) sekä hänen ja Ilmari Leppihalmeen (2018) analyyseihin *Ilmestyksestä*. Lähtöasetelmanani oli näkemys seksityöstä ensisijaisesti työnä eikä esimerkiksi naisiin kohdistuvana väkivaltana, ja tarkastelemissani teoksissa on selvästi kyse seksityöstä eikä ihmiskaupasta. Tutkielmani kytkeytyy myös vuosina 2019 ja 2020 käytyyn mediakeskusteluun seksityöstä Suomessa.

Essi Henrikssonin (nyk. Tammimaa) *Ilmestyksessä* (2007) keskeiseksi nousee Sanjan tekemä seksityö työnä, kun se vertautuu hänen kumppaninsa Johannan mainostenpakkaustyöhön. Elina Loisan *Julkeissa* (2010) keskeiseksi taas tulee seksityön marginaalisuus, kun minäkertoja tekee kaikkensa selviytyäkseen ilman yhteiskunnan hyväksymää työtä tai sosiaalityötä. Molempien teosten tarjoamissa seksityökuvauksissa voi nähdä yhteneväisyyksiä tosielämän tutkimuksiin seksityöstä. Sekä Sanjan että *Julkeiden* minäkertojan ensisijainen motivaatio seksityöhön löytyy rahan ja päivittäisen selviytymisen piiristä. Teoksissa käy kuitenkin ilmi, kuinka seksityö on vaihtoehto etenkin matalapalkkaisille ja matalan koulutustason töille: Sanjalla ei ole kesken jäänyttä lukiota korkeampaa koulutusta, eikä hän voi toimia päivätyössään tanssinopettajana kipeän polven vuoksi. Rahan tarve tulee esille myös Johannan fyysisesti raskaassa ja matalapalkkaisessa työssä. Sekä Sanja että Johanna ovat itsenäisiä subjekteja, mutta samalla kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän alaisia. *Julkeiden* minäkertoja kieltäytyy määrätietoisesti sekä lukiota korkeammasta koulutuksesta, yhteiskunnan hyväksymistä töistä että sosiaalityöistä. *Julkeita* voisi olla kiinnostavaa analysoida laajemminkin kommentaarina uusliberalistisesta järjestelmästä ja sen normeista. Kertoja kehittää itselleen ammatti-identiteetin rakkauden ammattilaisena, joka tarjoaa läheisyyttä, seksiä sekä tunnetta rakastettuna olemisesta varatuille naisille ja sitten myy heidät takaisin puolisoitensa omistukseen. Hänellä on myös

toisinaan hänet elättävä *sugar mama* ja asunnottomana hän viettää öitä tietynlaisen miesten luona.

Molemmissa teoksissa seksiä myyvä päähenkilö kohtaa väkivaltaa. *Julkeiden* minäkertojan tapauksessa kuitenkin tämä liittyy enemmän hänen epärehellisyyteensä, kun hän viettelee varattuja naisia väittäen rakastavansa heitä. Sanja kohtaa väkivaltaa asiakkaaksi tekeytyneen hyökkääjän puolelta. Kontulan (2008) tutkimuksessa seksityöntekijät painottivat kokemusta rakenteellisesta väkivallasta, joka tulee yhteiskunnan suunnalta.

Tarkempana kiinnostukseni kohteena oli seksityön yhdistyminen teoksissa muuhun kuin heteroseksuaalisuuteen. Tämä kytkös on aineistossani enemmän sääntö kuin poikkeus. Se voi johtua siitä, että seksityö on vielä Suomessa niin tabu, ettei sitä uskalleta liittää suoraan normina ja normaalina pidettävään heteroseksuaalisuuteen. Kuvatessaan samansukupuolista seksuaalisuutta teokset voivat liittyä myös 2000-luvun ”queervallankumoukseen”, jota Sanna Karkulehto (2013) on eritellyt. Tällöin samansukupuolisen seksuaalisuuden kytkeytymisen seksityöhön voisi nähdä nousevan myöhemmästä suomalaisen kirjallisuuden ilmiöstä, jossa kritisoidaan uusliberalistista yhteiskuntajärjestelmää ja minän markkinoitumista.

Kytköksen taustalla voi myös olla Anna Kontulan (2008) tutkimuksessa esiin nousevat tosielämän seksityön ja samansukupuolisen halun yhdistymiset. Samansukupuolinen seksuaalisuus voi edelleen kohdata jonkinlaista stigmaa, siinä missä seksityöntekijälle stigma on lähes mahdoton välttää. Jo ennestään stigmatisoitunut asema voi edesauttaa myös toisen stigman alle siirtymistä: on helpompaa ylittää toinen normin raja, kun yhden on jo ylittänyt. Seksialalla myös hyväksytään erilaiset seksuaaliset tavat ja identiteetit sekä sukupuoli-identiteetit valtakulttuuria paremmin. Seksiala voi tarjota tilan, jossa ei tarvitse kohdata virallisilla työmarkkinoilla mahdollista syrjintää. Kontulan (2008) tutkimuksen perusteella on kuitenkin mahdotonta sanoa, vetääkö seksiala nimenomaan puoleen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, vai luoko se puitteet oman seksuaalisuuden kokeilemiselle ja uuden seksuaali-identiteetin löytymiselle.

Lähestymistapani on ollut alusta saakka käsitellä seksityötä ensisijaisesti työnä, mikä olisi voinut johtaa tulkintojen kapeuteen tutkielmassani. Mielestäni olen kuitenkin onnistunut kulkemaan tulkinta edellä. Olen osallistunut parhaani mukaan, etenkin analysoidessani

Ilmestyksen henkilöhahmojen subjektiuksia, sen vastakkainasettelun purkamiseen, jota usein ilmenee suhtautumisessa seksityöhön. Tutkielmani otanta on melko pieni: se keskittyy erityisesti kahteen teokseen ja laajemmin 2000-luvulla julkaistuun kaunokirjallisuuteen, jossa keskiössä on yksi tai useampi seksityötä omasta halustaan tekevä nuori nainen ja seksityötä sekä siten seksityöntekijöitä kuvataan heidän omasta näkökulmastaan. Näistä lähtökohdista olisi hyvä lähteä laajentamaan tulevassa tutkimuksessa. Suomesta puuttuu vielä täysin seksityötä kuvaavan kirjallisuuden laaja historiallinen katsaus.

Lähteet

Kaunokirjallisuus

Gustafsson, Laura 2011. *Huorasatu*. Helsinki: Into.

Henriksson, Essi 2007. *Ilmestys* [= I]. Helsinki: Gummerus.

Loisa, Elina 2010. *Julkeat* [= J]. Helsinki: Gummerus.

Slunga, Heli & Jaana Seppänen 2016. *Lapin Lolita*. Helsinki: WSOY.

Tiilikka, Elina 2010. *Punainen mekko*. Helsinki: Gummerus.

Tutkimuskirjallisuus

Ahtiainen Jaana 2020. *Huonoja naisia ja mystisiä olentoja. Subjektipositiot ja naiseuden myyttinen kuvasto opiskelijoiden tekemässä seksityössä*. Folkloristiikan pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202004221922> (29.5.2020).

Benoit, Cecilia, S. Mikael Jansson, Michaela Smith & Jackson Flagg 2017. Prostitution Stigma and Its Effect on the Working Conditions, Personal Lives, and Health of Sex Workers. *The Journal of Sex Research* 55(4–5), 1–15.

Biaudet, Eva 2020. Prostituutio on yksi naisiin kohdistuvan väkivallan muoto. *Kauppalehti* 17.2.2020.

Carlson, Mikko 2014. *Paikantuneita haluja. Seksuaalisuus ja tila Christer Kihlmanin tuotannossa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 114. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5632-5> (15.1.2020).

Day, Sophie 2007. *On the Game: Women and Sex Work*. London: Pluto Press.

Forsström, Tiia, Tommi Paalanen & FTS Finland 2020. Seksityö ei ole väkivaltaa. Sexpö-säätiön kannanotto 21.2.2020. <https://sexpo.fi/kannanotto/seksityo-ei-ole-vakivaltaa/> (21.2.2020).

Goffman, Erving 1968 (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Harmondsworth: Penguin Books.

Hakala, Annemari 2018. *Kohti intiimiä ja ennakoluulojen yli – suomalaisten itsenäisesti seksityötä tekevien naisten kokemuksia seksityöstä*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201809202568> (6.1.2020).

Hakanen, Tiia 2015. *Se tavallinen tarina? Ohjesääntöinen prostituutio Tampereella tarkastusnaisten elämäkertojen kautta tarkasteltuna*. Historian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201505251521> (6.1.2020).

- Hyttinen, Elsa & Kukku Melkas 2009. "Me olemme teidän luomianne olentoja" – prostituoidun hahmo kirjallisena kiistakuvana. Teoksessa Kati Launis & Marko Tikka (toim.), *Työväki ja kokemus*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 122–137.
- Häkkinen, Antti 1995. *Rahasta – vaan ei rakkaudesta: prostituutio Helsingissä 1867–1939*. Helsinki: Otava.
- Ilmonen, Kaisa 2011. Intersektionaalisen queer-tutkimuksen kytkentöjä: Pohdintoja postkoloniaalisen ja intersektionaalisen seksuaalisuudentutkimuksen lähtökohdista ja keskeisistä kysymyksistä. *SQS* 5(2), 1–16.
- Järvinen, Margaretha 1990. *Prostitution i Helsingfors - en studie i kvinnokontroll*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Kalha, Harri 2005. Pehmeä lasku kovaan pornoon. Teoksessa Kaarina Nikunen, Susanna Paasonen & Laura Saarenmaa (toim.), *Jokapäiväinen pornomme. Media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino, 30–58.
- Karkulehto, Sanna 2007. *Kaapista kaanoniin ja takaisin. Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja*. Sarja B, osa 81. Oulu: Oulun yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514286117> (15.1.2020).
- Karkulehto, Sanna 2011. *Seksin mediamarkkinat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karkulehto, Sanna 2013. Sukupuoli, seksuaalisuus ja valta. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi (toim.), *Suomen nykykirjallisuus 2*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 109–123.
- Karkulehto, Sanna & Ilmari Leppihalme 2018. Työtä töiden joukossa? Seksuaalisuus, kaupallisuus ja toimeentulon pakko kotimaisessa nykykirjallisuudessa. Teoksessa Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby (toim.), *Kirjallisuus nykykapitalismissa. Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 261–285.
- Kekki, Lasse 2004. Pervot pidot. Johdanto homo-, lesbo- ja queer-kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa *Pervot pidot*. Toim. Lasse Kekki ja Kaisa Ilmonen. Helsinki: Like, 13–45.
- Knox, Belle 2014. Tearing Down the Whorearchy From the Inside. <https://jezebel.com/tearing-down-the-whorearchy-from-the-inside-1596459558> (13.1.2020).
- Koivunen, Hannele 1995. *Madonna ja huora*. Helsinki: Otava.
- Koken, Juline A. 2010. The Meaning of the 'Whore': How Feminist Theories on Prostitution Shape Research on Female Sex Workers. Teoksessa Melissa Hope Ditmore, Antonia Levy & Alys Willman (ed.), *Sex Work Matters. Exploring Money, Power, and Intimacy in the Sex Industry*. London: Zed Books, 28–64.
- Koken, Juline A. 2012. Independent Female Escort's Strategies for Coping with Sex Work Related Stigma. *Sexuality & Culture* 16(3), 209–229.
- Kontula, Anna 2005. *Prostituutio Suomessa*. Helsinki: Sexpo Säätiö.

- Kontula, Anna 2008. *Punainen exodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa*. Helsinki: Like. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7579-5> (26.5.2020).
- Lehtinen, Juha 2012. *Laitakaupungin syntinen laulu. Ohjesääntöinen prostituutio Tampereella 1890–1905*. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20120297> (6.1.2020).
- Lehtonen, Mikko 1998. *Tutkainta vastaan. Kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksen dialoogia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Levy, Antonia & Alys Willman 2010. Introduction: Beyond the Sex in Sex Work. Teoksessa Melissa Hope Ditmore, Antonia Levy & Alys Willman (ed.), *Sex Work Matters. Exploring Money, Power, and Intimacy in the Sex Industry*. London: Zed Books, 1–6.
- Levy, Jay & Pye Jakobsson 2014. Sweden's Abolitionist Discourse and Law: Effects on the Dynamics of Swedish Sex Work and on the Lives of Sweden's Sex Workers. *Criminology & Criminal Justice* 14(5), 539–607.
- Lutnick, Alexandra & Deborah Cohan 2009. Criminalization, legalization or decriminalization of sex work: what female sex workers say in San Francisco, USA. *Reproductive Health Matters* 17(34), 38–46.
- McMillan, Karen, Heather Worth & Patrick Rawstorne 2018. Usage of the Terms Prostitution, Sex Work, Transactional Sex, and Survival Sex: Their Utility in HIV Prevention Research. *Archives of Sexual Behavior* 47(5), 1517–1527.
- McNay, Lois 1993. *Foucault and Feminism: Power, Gender and the Self*. Boston: Northeastern University Press.
- Minichiello, Victor, John Scott & Cameron Cox 2018. Commentary: Reversing the Agenda of Sex Work Stigmatization and Criminalization: Signs of a Progressive Society. *Sexualities* 21(5–6), 730–735.
- Naisjärjestöt vaativat tehokkaita toimia ihmiskaupan ja prostituution kitkemiseksi. Kannanotto 27.11.2019. Naisjärjestöjen keskusliitto. <https://www.naisjarjestot.fi/vaikuttaminen/kannanotto/?newsid=756&newstitle=Naisj%C3%A4rjest%C3%B6t+vaativat+tehokkaita+toimia+ihmiskaupan+ja+prostituution+kitkemiseksi> (19.2.2020).
- Nestle, Joan 1998. Lesbians and Prostitutes: A Historical Sisterhood. Teoksessa Frédérique Delacoste & Priscilla Alexander (ed.), *Sex Work. Writings by Women in the Sex Industry*. 2nd edition. San Francisco: Cleis Press, 247–263.
- Paalanen, Tommi 2018. Isän kädestä: Tutkimusmatka seksuaalisiin rooleihin. Sexpo-säätiön blogi 2.5.2018. <https://sexpo.fi/blogi/isan-kadesta-tutkimusmatka-seksuaalisiin-rooleihin/> (19.2.2020).
- Paasonen, Susanna 2009. Healthy Sex and Pop Porn: Pornography, Feminism and the Finnish Context. *Sexualities* 21(5), 586–604.
- Parikka, Valtteri 2020. Piilotettu bisnes. *Helsingin Sanomat* 16.8.2020.

- Pheterson, Gail 1998. The Social Consequences of Unchastity. Teoksessa Frédérique Delacoste & Priscilla Alexander (ed.), *Sex Work. Writings by Women in the Sex Industry*. 2nd edition. San Francisco: Cleis Press, 231–246.
- Phoenix, Jo 2018. A Commentary: Response to Weitzer 'Resistance to Sex Work Stigma'. *Sexualities* 21(5–6), 740–742.
- Platt, Lucy, Pippa Grenfell, Rebecca Meiksin, Jocelyn Elmes, Susan G. Sherman, Teela Sanders, Peninah Mwangi, Anna-Louise Crago 2018. Associations between sex work laws and sex workers' health: A systematic review and meta-analysis of quantitative and qualitative studies. *PLoS Medicine* 15(12), 1–54.
- Pro-tukipiste 2018. Seksin myynti on yhä käännytyspäätös. Pro-tukipiste 9.10.2018. <https://pro-tukipiste.fi/seksin-myynti-on-yha-kaannytyspaatos/> (1.10.2020).
- Rikoslaki 39/19.12.1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> (1.10.2020).
- Rossi, Leena-Maija 2015. *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Roth, Venla 2011. Näkymättömät uhrit: seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tunnistaminen. *Lakimies* 5/2011, 975–999.
- Rubin, Gayle S. 1984. Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality. Teoksessa *Culture, Society and Sexuality: A Reader*. Edited by Richard Parker & Peter Aggleton. London: Routledge, 143–178.
- Sanders, Teela 2018. Unpacking the Process of Destigmatization of Sex Work/ers: Response to Weitzer 'Resistance to Sex Work Stigma'. *Sexualities* 21(5–6), 736–739.
- Sawicki, Danielle A., Brienna N. Meffert, Kate Read & Adrienne J. Heinz 2019. Culturally Competent Health Care for Sex Workers: An Examination of Myths That Stigmatize Sex-Work and Hinder Access to Care. *Sexual and Relationship Therapy* 34(3), 355–371.
- Skaffari, Pia 2010. *Rajat ylittävä prostituutio – Tutkimus naisten kokemuksista pohjoisen itäprostituutiossa*. Osa 61. Rovaniemi: Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20112101065> (6.1.2020).
- Steinby, Liisa 2011. Subjektin ja sitä koskevien käsitysten historiaa. Teoksessa *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Toim. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen ja Risto Turunen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 103–154.
- Terveyttä seksi- ja erotiikka-alalla: Erotiikka-, escort-, ja seksityötä tekevien terveys ja hyvinvointi Suomessa* (2013). Terveys ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 45/2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-105-1> (15.12.2020).
- Tiessalo, Paula 2018. Seksityötä tekevät miehet jäävät yksin ajatustensa kanssa – Ongelmat samoja kuin naisilla. *Yle* 1.5.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10177532> (26.11.2020).
- Tikka, Katja, Elina Maaniitty & Iisa Aaltonen 2018. *Punaisten lyhtyjen Helsinki – Prostituutio pääkaupungin historiassa*. Helsinki: Minerva.

- Toivonen, Venla 2018. *Uhreja vai asiantuntijoita: Seksialan liitto Salli ja seksin oston kriminalisoinnin prosessi 2002–2006*. Yleisen historian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201812283831> (26.11.2020).
- Tolkki, Mirja (1969). *Prostituutio Tampereella*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Turunen, Merja-Maaria (toim.) 1996. *Kun kaikki on kaupan... Prostituution asiantuntijatyöryhmän raportti*. Raportteja 190. Helsinki: STAKES.
- Ulkomaalaislaki 301/30.4.2004. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301> (1.10.2020).
- Vainio-Korhonen, Kirsi 2018. *Musta-Maija ja Kirppu-Kaisa – Seksityöläiset 1800-luvun alun Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Varsa, Hannele 1986. *Prostituution näkymätön osa: miesasiakkaat: lehti-ilmoittelu prostituution asiakkaista*. Naistutkimusmonisteita 5. Helsinki: Tasa-arvoasian neuvottelukunta.
- Wahab, Stephanie & Lacey Sloan 2004. Ethical Dilemmas in Sex Work Research. *Research for Sex Work* 7, 3–5.
- Weitzer, Ronald 2010. The Mythology of Prostitution: Advocacy Research and Public Policy. *Sexuality Research and Public Policy: Journal of NSRC* 7(1), 15–29.
- Weitzer, Ronald 2018. Resistance to Sex Work Stigma. *Sexualities* 21(5–6), 717–729.
- Vilponen, Tiina 2018. Sexpo suosittelee -merkki Essi Tammimaan Isän kädestä -kirjalle. Sexpo-säätiön tiedote 3.5.2018. <https://www.epressi.com/tiedotteet/terveys/sexpo-suosittelee-merkki-essi-tammimaan-isan-kadesta-kirjalle.html> (19.2.2020).
- Väisänen, Juha 2020. *Vapaata vain pudotus. Raha- ja talouspuhe Tuomas Kyrön Kerjäläisessä ja jäniksessä sekä Heli Slungan ja Jaana Seppäsen Lapin Lolitassa*. Kotimaisen kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020070146598> (26.11.2020).